

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2012

Bc. Monika Donevová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

**Využití projektu v práci s mentálně handicapovanými
dospělými**

**Use of a project in the work with mentally handicapped
adults**

Autor: Bc. Monika Donevová

Vedoucí práce: PaedDr. Jaroslava Zemková, Ph.D.

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Využití projektu v práci s mentálně handicapovanými dospělými vypracovala samostatně pod vedením PaedDr. Jaroslavy Zemkové, PhD. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu literatury.

Souhlasím s využitím této práce ke studijním účelům.

Praha, 15. června 2012

.....

podpis

Bc. Monika Donevová

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce PaedDr. Jaroslavě Zemkové, PhD., za odbornou pomoc a cenné rady, které jsem od ní získala.

Anotace:

Diplomová práce pojednává o možnostech využití projektu v práci s dospělými s mentálním handicapem. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy vztahující se k mentálnímu postižení a jsou charakterizovány podmínky a možnosti současné péče o dospělé osoby s mentálním postižením.

V praktické části je popsána příprava, realizace a vyhodnocení projektu volnočasových aktivit pro klienty Školy SPMP Modrý klíč – Okna historie dokořán.

Annotation:

This thesis deals with the possibilities of using the project to work with adults with learning and mental handicap. In the theoretical part of the work the basic concepts related to mental disability is characterized. Furthermore, it comprises the conditions and possibilities of contemporary care for adults with mental disabilities.

The practical part describes the preparation, implementation and evaluation of a specific project of leisure activities for clients of SPMP Modrý klíč School (Blue Key School) named “history windows open”.

Klíčová slova: mentální postižení, dospělost, současná péče, projekt volnočasových aktivit

Key words: mental disability, maturity, current treatment, a project of leisure activities

Úvod.....	8
1 Charakteristika mentálního postižení.....	11
1.1 Příčiny vzniku mentálního postižení.....	11
1.2 Hodnocení mentálního postižení.....	12
1.3 Mentálně handicapovaný v období dospělosti.....	13
1.4 Diagnostika v období dospívání a dospělosti.....	14
1.5 Období přechodu z fáze vzdělávání a profesní přípravy do fáze pracovního uplatnění ..	15
1.6 Volba povolání	16
2 Péče o lidi s mentálním postižením.....	18
2.1 Historie péče	18
2.2 Současné pojetí péče.....	620
2.2.1 Speciálně pedagogická intervence u dospívajících a dospělých osob s mentálním handicapem	24
2.2.2 Vzdělávání dospělých s mentálním handicapem.....	32
2.2.3 Problematika zaměstnávání dospělých osob s mentálním handicapem	35
3 Praktická část	40
3.1 Přípravná fáze projektu	41
3.1.1 Charakteristika školy	41
3.1.2 Charakteristika vybavení školy	42
3.1.3 Charakteristika výchovně vzdělávacích aktivit	44
3.1.4 Charakteristika klientů	49
3.2 Vlastní realizace projektu	53
3.2.1 Cíle projektu	54
3.2.2 Časová a prostorová organizace	55
3.3 Realizační fáze projektu.....	55
3.3.1 První etapa projektu.....	55
3.3.2 Druhá etapa projektu	57

3.4	Hodnotící fáze projektu	63
3.4.1	Hodnocení aktivit klientů.....	63
3.4.2	Sebereflexe	65
3.4.3	Beseda	66
4	Závěr.....	68
5	Seznam použité literatury.....	70
6	Seznam příloh	72

Úvod

„Kvalita společnosti se může měřit podle způsobu, jak se stará o své nejzranitelnější a nejzávislejší členy. Společnost, která se o ně stará nedostatečně, je pochybená.“

Adrian D. Ward

Úroveň demokracie a humanity každé společnosti dokládá zájem o občany, kteří jsou nejvíce závislí na její péči. Jde o nemocné, postižené a staré lidi. Jednu z nejpočetnějších skupin představují děti, mládež a dospělí s mentálním postižením. Představy lidí o mentálně handicapovaných bývají velmi zkreslené. Někdy jsou opředeny mnoha předsudky, nejasnostmi a neopodstatněnými obavami. Lidé s mentálním postižením mají své individuální zvláštnosti, specifika, různé potřeby. Rozdíly v mentální úrovni jedinců s mentálním postižením jsou velké.

Jako osoby s mentální retardací jsou označováni lidé s lehkým postižením, z nichž mnozí úspěšně dokončí školu, vyučí se učebnímu oboru, dobře uplatní v zaměstnání a často si založí i vlastní rodinu. Na opačné straně spektra jsou lidé s těžkým a hlubokým postižením, kteří jsou prakticky ve všech svých potřebách odkázáni na cizí pomoc. Nejsou schopni se sami najíst, bývají inkontinentní, nejsou schopni samostatného pohybu ani komunikace s okolím (Švarcová, 2011, s. 13).

Lidé s lehkou mentální retardací by měli mít nezpochybnitelné právo na samostatný život, jsou-li samostatného života schopni, a lidé s hlubokým postižením by měli mít stejně nezadatelné právo na všestrannou ochranu a pomoc, pokud je vzhledem k závažnosti svého postižení potřebují (Švarcová, 2011, s. 14). Ještě nějaký čas potrvá, než se společnost začne chovat k lidem s mentálním postižením bez nejmenších výhrad k jejich odlišnosti. Dá se říci, že ani po roce 1989, od něž již uplynulo přes dvacet let, se chování naší společnosti příliš nezměnilo. Stále si zvykáme na jejich přítomnost těchto jedinců mezi námi, i když již v omezenější míře. Před rokem 1989 tito lidé byli naprosto izolováni.

V době mého dětství měly v sousedním domě mentálně handicapované ženy chráněnou dílnu, kde vyráběly jednoduché předměty, skládaly je do balení. Když bylo krásné počasí, vychovatelky daly pracovní stoly na dvůr. Společně pak zpívaly při práci. Jednou je někdo dost nevybíraným způsobem okřikl a od té doby byly opět všechny zavřené jen v dílně. Ne všichni byli nadšeni pravidelným potkáváním těchto žen, které

denně doprovázeli do práce jejich rodiče. Mnozí se od nich odvraceli a nechápali, jak se tito jedinci mohou vůbec procházet na ulici.

V té době jsem bydlela v centru Prahy. Sama jsem měla za sebou první zkušenosti s těmito lidmi, jelikož příbuzný mého tatínka byl mentálně postižený s Downovým syndromem. Nejdříve jsem se ho bála, ale pak jsem poznala, že je to moc hodný a milý kluk, který rád pomáhal, poslouchal ostatní a smál se. Rodiče ho vychovávali sami, neumístili ho do ústavu a on se pak dožil vysokého věku.

Po roce 1989 se začalo hovořit o tom, jakým způsobem začlenit postižené jedince do společnosti, jak se s nimi naučit komunikovat. Překonávat bariéry nejen ty, které fyzicky brání člověku, ale především jsou to bariéry v myšlení zdravých lidí a v mezilidských vztazích. Inkluze neznamená, že se určí přesný návod, jak postiženého včlenit do společnosti, ale znamená to změnit postoj dané společnosti k handicapovaným spoluobčanům. Nemluvit jen o tom, ale konat, integrovat lidi s postižením mezi ostatní až dojde k inkluzi, která bude znamenat splynutí lidí s handicapem s ostatními.

Kromě integrace a inkluze se v oblasti péče o postižené prosazuje také normalizace. Ta má vyjádřit skutečnost, že i lidé s mentálním postižením mají v rámci svých možností žít normálním způsobem života. Na prvním místě již není život v ústavech sociální péče, ale život v rodině. Mentálně handicapovaní lidé by měli mít možnost v rámci rodiny uspokojovat přirozené potřeby lásky, zájmu a bezpečí. Stejně jako ostatní mají nyní možnost docházet do školy, zapojovat se do volnočasových aktivit – zájmových, sportovních a kulturních. To vše také vede k tomu, že tito lidé nacházejí i profesní uplatnění. S těmito trendy také úzce souvisí humanizace. Je potřeba humanizace péče o postižené a také humanizace celé společnosti. Tím by se měl i brát zřetel při rozhodování na zájmy postižených a pokud jsou toho schopni, umožnit jim, aby se mohli na rozhodování co nejvíce podílet. Při výchově a vzdělávání nesmí být používáno nehumánních postupů, jako jsou tělesné tresty, omezování osobní svobody a dalších.

Cílem mé diplomové práce je zpracování projektu pro aktivity skupiny klientů v chráněné pracovní dílně pro mentálně handicapované ve Škole SPMP Modrý klíč a ověřit ho v praxi. Projekt jsem zaměřila na využití výtvarných aktivit, kterým se sama dlouhodobě věnuji. V mé praxi se mi ale velmi osvědčila Artefiletika. Je to reflektivní,

tvořivé a zážitkové pojetí vzdělávání a výchovy, které vychází z vizuální kultury nebo jiných kulturních výrazových projevů (dramatických, hudebních, tanečních). Domnívám se, že pro práci s klienty s mentálním handicapem je tato metoda velmi využitelná svým zaměřením na umělecké aktivity a výtvarné projevy, rozvíjí jejich výtvarnou tvořivost. Učí je nejenom umělecky vnímat a tvořit, ale také mluvit o svých zážitcích z uměleckých aktivit. Chceme-li o něčem mluvit, musíme to umět nějak zachytit, pojmenovat. Ve výchově uměním tento požadavek vztahujeme k tomu, co stojí v centru naší pozornosti: k uměleckému dílu. A to se klientům, kteří mají vztah k výtvarné tvorbě líbí.

V teoretické části práce charakterizují osoby s mentálním postižením a přibližují mentálně handicapovaného v období dospělosti. Zabývám se problematikou bydlení, zaměstnávání a sociální rehabilitací dospělých osob s mentálním handicapem. Chráněná pracoviště, která jsem si pro vytvoření projektu vybrala, jsou posledním předstupněm k dosažení plné socializace a splňují základní podmínku pro spokojený a smysluplný život handicapovaného člověka, což je jeho začlenění do pracovního procesu. Zabraňují pocitu společenské nepotřebnosti lidem, kteří jinak zůstávají v domácí péči nebo jsou izolováni v ústavech sociální péče. Přibližují programy sociální rehabilitace Projektu Modrý klíč a představují terapeutickou dílnu. Zároveň podrobuji analýze současný stav náplně a programů Školy SPMP Modrý klíč, zhodnocuji ho a zjištěných údajů využívám při tvorbě vlastního projektu. Představuji projekt volnočasových aktivit pro klienty Školy SPMP Modrý klíč – Okna historie dokořán.

1 Charakteristika mentálního postižení

1.1 Příčiny vzniku mentálního postižení

Mentální retardace je souhrnné označení vrozeného defektu rozumových schopností. Postižení je definováno jako neschopnost dosáhnout odpovídajícího stupně intelektového vývoje (méně než 70 % normy), přestože byl handicapovaný jedinec přijatelným způsobem výchovně dostatečně stimulován. Nízká úroveň inteligence bývá spojena se snížením či změnou dalších schopností a odlišnostmi ve struktuře osobnosti. V populaci se vyskytují přibližně 3% mentálně postižených lidí (Vágnerová, 2008).

Její příčiny bývají různé; lze je shrnout do několika skupin:

- dědičně podmíněné postižení; vzniká na základě poruchy ve struktuře nebo funkci genetického aparátu;
- postižení podmíněné působením teratogenních vlivů v prenatálním věku
- mohou to být vlivy fyzikální – ionizující záření, chemické – některé léky, alkohol, drogy a biologické – virové a mikrobiální teratogeny;
- postnatální poškození mozku
- později vzniklá, jsou označována jako získaná, toto vymezení je dáno značnou obtížností rozlišení případného úbytku již dosažené úrovně a primárně omezeného vývoje v raném věku.

Specifickou kategorií, která nepatří do těchto vymezených příčin je pseudooligofrenie, která vzniká vlivem nedostatečného a nepřiměřeného výchovného působení. Definice by potom zněla jako sociální poškození vývoje rozumových schopností (Vágnerová, 2008). Příčinou není narušení centrální nervové soustavy, ale nedostatek přiměřených podnětů.

Současné pojetí diagnostiky a poradenství se zajímá o změny v pojetí osob se speciálními vzdělávacími potřebami. Pozornost se již nevěnuje oblastem, ve kterých mentálně postižený selhává, tomu co neumí, ale naopak se věnuje silným stránkám, dosaženým schopnostem, na kterých lze stavět při další intervenci. Jedinec s mentálním

postížením již není vnímán jako neměnná osobnost, ale jako osobnost, která se může nadále vyvíjet.

1.2 Hodnocení mentálního postižení

Důležitým kritériem hodnocení mentální retardace je její závažnost a hodnocení individuálních zvláštností, dovedností a nedostatků. Česká republika se řídí Mezinárodní klasifikací nemocí a přidružených zdravotních problémů Světové zdravotnické organizace, MKN-10 z roku 1992. K diagnostice inteligence se používá dětská verze Wechslerova souboru a Stanford-Binetova zkouška, k diagnostice adaptivního chování Vineladská škála sociální zralosti.

Kvantitativní hodnocení inteligence mentálně postižených

V současné době se používá členění podle desáté decentní revize Světové zdravotnické organizace (WHO) z roku 1992 s platností od 1. 1. 1993. Mentální retardace patří do oboru psychiatrie, proto má první písmeno F. Oddíl F70 – F79 je pak celý věnován mentální retardaci a toto označení je považováno za základní kód.

Podle mezinárodní klasifikace MKN-10 rozdělujeme jednotlivé stupně mentální retardace:

- Lehká mentální retardace F 70 pásmo IQ 50 – 69;
- Středně těžká mentální retardace F 71 pásmo IQ 35 – 49;
- Těžká mentální retardace F 72 pásmo IQ 20 – 34;
- Hluboká mentální retardace F 73 pásmo IQ 0 – 19;
- Jiná mentální retardace F 78;
- Nespecifikovaná mentální retardace F 79.

Modální průměrný výkon má hodnotu IQ 100. Hranicí mentální defektivity je IQ 70.

Kvalitativní hodnocení inteligence mentálně postižených

Nerovnoměrný vývoj se odráží především v rozdílech ve verbální a neverbální složce. Kvalitativní hodnocení zahrnuje posouzení míry využitelnosti zachované inteligence mentálně postižených osob (Vágnerová, 2008). Při hodnocení využitelnosti inteligence mentálně postižených je nutné vzít v úvahu:

- převažující přístup k problémům a preferovaný způsob jejich řešení;
- individuálně typickou úroveň aktivace.

Charakteristické kvalitativní znaky inteligence mentálně handicapovaných závisí i na etologii.

1.3 Mentálně handicapovaný v období dospělosti

V současné české psychopedické literatuře se zabývá dospělostí např. Pipeková (2006), která mezi znaky dospělosti řadí: zaměstnání, manželství a rodičovství, držení občanského průkazu, právo volit. Upozorňuje na to, že právě jmenované jsou oblasti, ve kterých zažívají lidé mentálně handicapovaní značná omezení daná jak hloubkou postižení tak i přístupem společnosti, ve které žijí.

I přes obtížné a nejasné vymezení statutu dospělosti můžeme uvažovat o faktorech, které k dosažení tohoto statusu dospělosti přispívají nebo mu naopak brání:

Obecně:

- ukončení školní docházky;
- získání zaměstnání;
- odchod z domova rodičů;
- uzavření sňatku, založení rodiny;
- administrativní a právní faktory např.: dosažení zletilosti, trestní odpovědnost, darování krve a orgánů, držení identifikačních průkazů – občanský průkaz, cestovní pas (zdánlivá banalita, jakou je občanský průkaz, je však pro člověka s postižením důkazem, že může být vnímán jako dospělý, který patří do určité organizační struktury a ze které pro něj vyplývají práva, povinnosti a očekávání).

Specificky:

- právo volit a být volen;
- získání sociálních dávek od státu (ačkoliv sociální dávky nižší než odměna za práci ovlivňují míru nezávislosti);
- postoje personálu;
- postoj samotných dospívajících (zda se sami chtějí stát dospělými);
- diagnostická terminologie (přirovnávání hloubky mentální retardace k vývojovým stádiím dítěte);
- předsudky a stereotypy společnosti.

(Černá, 2008, s.173).

1.4 Diagnostika v období dospívání a dospělosti

Diagnostické metody, které se aplikují, vychází z věkových zvláštností postiženého člověka, z aktuálního psychického stavu a bere ohled na hloubku mentální retardace. Je důležité, aby se hodnotila úroveň současných i odhad možných dovedností v oblasti pracovních dovedností, dovedností pro volný čas, pracovního chování, funkční komunikace a interpersonálního chování.

Jak vyplývá z definice mentálního postižení podle DSM-IV-TR (2000), omezení v adaptivním chování se projevuje alespoň ve dvou z následujících oblastí dovedností:

- komunikace;
- sebeobsluha;
- bydlení;
- interakce;
- využívání komunitních zdrojů;
- rozhodování a volba;
- vzdělávání;
- práce a zaměstnávání;
- volný čas;

- zdraví;
- bezpečnost.

(Černá, 2008, s. 175)

Některé z těchto oblastí jsou pro život dospívajících a dospělých osob s mentálním handicapem velmi problematické, především se jedná o oblast bydlení, zaměstnání a práce, využívání komunitních zdrojů, volnočasová aktivita nebo samostatné rozhodování či právo volit.

V zahraničí se využívá osvědčený Dotazník volby (Choice Questionnaire) autorů Stancliffa a Parmentera, odborníků z Centre for Developmental Disability Studies v Sydney. Dotazník se skládá z 26 položek zaměřených na rozhodování v oblasti bydlení, personálu, financí a hospodaření s nimi, zdraví, sociální aktivity a volby celkově. Škála může být vyplněna na základě rozhovoru s klientem či znalostmi klienta (Černá, 2008, s.175).

1.5 Období přechodu z fáze vzdělávání a profesní přípravy do fáze pracovního uplatnění

Ukazuje se, že humánnější či přesněji více realistické je připravovat tyto mladé lidi na životní styl, který není determinován vizí víceméně stálého placeného pracovního místa. Úkolem vzdělávání je také informovat mladé lidi, že se pravděpodobně zažijí deziluzi, která je charakteristická pro nezaměstnanost. Ovšem ne způsobem, který u nich vyvolává strach z nezaměstnanosti, ale způsobem, který rozvíjí znalosti, postoje a názory. Vzdělávání marginálních skupin se tak přestává orientovat výhradně na požadavky trhu práce, ale objevuje se požadavek na jejich uplatnění v životě obce, v boji proti sociálnímu vyloučení a posilování sociální koheze. Neomezuje se jen na vzdělávání profesní, ale obsahuje stále se rozšiřující složku vzdělávání občanského (Šiška, 2005, s. 47).

Diagnostika v tomto období by měla mimo jiné ulehčit osobě s mentálním handicapem volbu profesního zaměření. Vždy by se mělo brát ohled na přání jedince i vycházet ze

specifika mentálního postižení, která vedou k uplatňování podporované volby (Černá, 2008).

Odborník provádějící diagnostiku by se měl zaměřit na zodpovězení následujících otázek:

Co by rád vykonával sám klient?

Má zájem o placené zaměstnání?

O jaký druh práce má zájem?

Jaké dovednosti z těch, které si student osvojil, mu mohou být v zaměstnání prospěšné?

Jaké dovednosti by byly potřebné v budoucnosti?

Jaké má schopnosti a jaká omezení?

Která agentura/agentury budou zodpovědné za práci se studentem, placení tranzitních služeb či jiných podpor? (Černá, 2008, s. 176).

Vhodné by bylo využít portfolia, které by mohlo sloužit jako ukázka a dokumentace výsledků pro eventuálního zaměstnavatele. Výstupem diagnostiky v tomto období by mělo být vytvoření individuálního vzdělávacího plánu. Na tomto plánu by se měl podílet nejenom tým odborníků, ale i rodiče a především sám klient s mentálním handicapem.

1.6 Volba povolání

Za tímto účelem se provádí psychologické vyšetření:

- vyšetření inteligence
- vyšetření dalších schopností a dovedností
- posouzení struktury zájmů
- vyšetření osobnosti (Vágnerová, 2001), (Černá, 2008, s. 177).

Psychologové se zaměřují na individuální vyšetření. Důležitá je v testech inteligence nejenom charakteristika celkové úrovně rozumových schopností vyšetřovaného, ale i charakteristika jednotlivých schopností, dovedností, dispozic. Také se posuzují individuální charakteristické nedostatky a míra využitelnosti všech daných schopností. Důležitá je diagnostika motoriky, komunikace a sociability.

Dalšími zdroji informací je rozhovor s osobou s mentálním handicapem, rozhovor s rodiči, školní prospěch, doporučení školy, informace od spolužáků a sebehodnocení (Vágnerová, 2001).

2 Péče o lidi s mentálním postižením

Péče o handicapované je vždy reálným obrazem úrovně společnosti. Je samozřejmé, že postoj společnosti je dán její ekonomickou vyspělostí a možnostmi, odráží se však i v oblasti legislativní a v rovině obecného zájmu dané společnosti o tyto otázky.

2.1 Historie péče

Historický vývoj péče o osoby handicapem lze rozdělit do několika stadií:

- stadium represivní – handicapovaní lidé byli ze společnosti vyvrhováni, vylučováni, zabíjeni;
- stadium zotročování – využívání handicapovaných lidí k nejtěžším pracím, žebrotě;
- stadium charitativní – vliv křesťanství;
- stadium renesančního humanismu – snaha o hledání poměru k handicapovaným;
- stadium rehabilitační a socializační – 19. a 20. století;
- stadium prevenční – současné období (Ira, 2006).

Prvním významným pedagogem, který obhajoval výchovu a vzdělávání slabomyslných, byl J. A. Komenský. Svými názory předstihl Evropu o sto let. Ve 20. století se věnovali dané problematice z medicínského hlediska Karel Herfort, a z hlediska sociálního a psychologického František Čáda a z pedagogického pohledu Jan Mauer.

Profesor Herfort, který byl v letech 1902-1940 ředitelem Ernestina, začal podrobněji zkoumat dětskou slabomyslnost. Dokazoval, že inteligenční deficit je pouze symptomem nejrůznějších klinických jevů, z nichž lékaři uměli diagnostikovat pouze některé. Herfort jmenuje tři: kretenismus, mongolismus a familiární amaurotickou idiocii. Jako lékař sledoval především medicínské aspekty slabomyslnosti a byl si plně vědom, že další pokrok v poznání etologie a případné léčby je záležitostí další generace. S velkou nadějí se upínal k výzkumu endokrinologickému. Pokud se týká výchovného procesu,

doporučoval zaměřit se na tu úroveň psychického života jedince, která je dána jeho dispozicemi. Za neúčinnější nástroje vzdělávacího procesu Herfort považuje manuální činnost.

Problém socializace dětí a mladistvých včetně jedinců slabomyslných je téma, které nastolil v prvních dvou desetiletích 20. století František Čáda, filozof, filolog a psycholog, pedagogicky působící na Filozofické fakultě České univerzity v Praze. Socializace měla být cílem péče o mládež. Čáda spojil a definoval činnosti ochranné – prevence, záchranné – léčba, výchova, sociální pomoc a zušlechťovací – eugenika. Čáda také navrhoval zabezpečení slabomyslných po jejich odchodu ze školy a to pokračováním škol navazujících na předchozí školy pomocné, vzdělávacími ústavami pracovními a pracovními koloniemi k zaměstnání těch, kteří aspoň zčásti zvládli práce zahradnické a zemědělské. V ústavech pro slabomyslné by měli tedy zůstat pouze ti, kteří nejsou jakékoliv práce schopni. Tímto, že přesně ohraničil cílové skupiny, dopomohl k určitému propojení pedagogiky a psychiatrie.

Odbornou publicistikou a překladatelskou činností výrazně napomohl k rozšíření znalostí o způsobech práce na pomocných školách a třídách Jan Mauer, učitel, který působil v pomocné třídě. Za nejvlastnější nástroj nápravné pedagogiky, jejíž označení je bylo užíváno pro výchovu a vzdělávání dětí duševně slabých, Mauer považuje nápravné cviky. Spojování nápravných cviků s konkrétními pracovními úkoly, které jsou smysluplné jsou pro reedukaci motivující. Nápravná pedagogika překračuje úkol výchovný a vzdělávací a napomáhá řešení závažnějšímu problému sociálního.

K dotvoření systému speciálního školství u nás rozhodující měrou přispěl Josef Zeman. Při svém zaměstnání na ministerstvu školství a národní osvěty zpracovával agendu pomocných škol. Významně se zasloužil o přijetí dvou právních norem, které vytvořily pro speciální školství potřebný legislativní rámec. Jako ministerský úředník dokonale poznal slabiny ve speciálním vzdělání. Pořádal vzdělávací kurzy pro učitele, kde také sám přednášel. Cennou pomůckou pro psychopedy se také stal Zemanův Pedopathologický slovníček.

Výraznou autoritou pro českou speciální pedagogiku byl MUDr. et PhDr. Miloš Sovák. Dokázal navázat nejen na českou nápravnou pedagogiku, ale i na celou reformní

pedagogiku. Obor defektologie, podle Sováka, vychází ze zdravotnického základu, který představuje jeho úvod. Podle něj úkolem psychopedie je propojení tří stránek péče o děti s duševními vadami – poznání medicínské podstaty vad, vlastní výchovné působení určené speciálními pedagogickými postupy a institucionálním zabezpečením této péče ve speciálních školách a zařízeních. Později Sovák za obor defektologií speciálních považuje psychopedii, logopedii, oftalmopedii a somatopedii. Nedůležitějším úsekem je speciální pedagogika a její nápravně pedagogické metody. Psychopedii vidí jako sjednocení speciální defektologie se speciální pedagogikou. V rámci defektologie psychopedie je pro Sováka naukou o výchově dětí s vadami psychiky – slabomyslných a obtížně vychovatelných. Pro problematiku dětí obtížně vychovatelných, která byla vydělena z psychopedie ministerstvem školství, doporučuje termín etopedie. Jeho přičiněním se psychopedie stala disciplínou pedagogickou a mohlo tedy započít propracovávání jejího předmětu a metodologie.

2.2 Současné pojetí péče

V současném pojetí se speciální pedagogové zabývají nejen edukací osob s mentálním postižením, ale i teorií a praxí sociálních služeb a podporou mentálně postižených v období celého života.

Výchovu a vzdělávání lidí s mentálním handicapem chápeme jako celoživotní proces. U mentálně postižených výrazně vystupuje potřeba jejich neustálého rozvíjení, stálého opakování a prohlubování jejich znalostí a dovedností a jejich soustavného vedení k souhrnnému poznávání okolní skutečnosti, které je jedním z předpokladů integrace do společnosti.

Nejenom z hlediska rozvoje dítěte, ale i z hlediska podpory rodiny je třeba začít co nejdříve s ranou intervencí, na té se podílejí služby zdravotnické, sociální, psychologické, speciálně pedagogické. V České republice se nejčastěji používá program PORTAGE, který se zaměřuje na nácvik řeči, sebeobsluhy, motoriky, rozumových schopností a sociálních dovedností. Asistenti docházejí každý týden do rodiny, kde pracují s dítětem a společně s rodiči připravují další postup.

Vzdělávání dětí s mentálním postižením v období mezi třetím až šestým rokem, se realizuje vedle domácího prostředí také v mateřských školách běžného typu nebo ve speciálních třídách mateřských škol či speciálních mateřských školách. Na základě diagnostiky dítěte s mentálním handicapem se vytvářejí individuální vzdělávací plány, které se zaměřují na jednotlivé oblasti rozvoje osobnosti dítěte. Vzdělávání v mateřských školách a mateřských školách speciálních probíhá podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který připravuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Na základě programu si jednotlivá zařízení vytvářejí své školní programy zaměřující se na oblast biologickou, psychologickou, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální.

Vzdělávání dětí s mentálním postižením školního věku může být realizováno formou docházky do základní školy, základní školy praktické nebo základní školy speciální. Žáci s těžkým stupněm mentálního postižení jsou většinou vzděláváni v rámci základní školy speciální, mohou využít i její přípravný stupeň. Zákonný zástupce dítěte s hlubokým mentálním postižením má povinnost ho přihlásit na krajský úřad, který stanoví odpovídající způsob vzdělávání. Žáci s mentálním postižením mají nárok na vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu.

Po ukončení povinné školní docházky v základních školách praktických a základních školách speciálních, v případě integrovaných žáků v základních školách, mají mladiství s mentálním postižením možnost pokračovat ve svém vzdělávání v učebních oborech ve středních odborných učilištích, v odborných učilištích nebo v praktických školách s jednoletou nebo dvouletou přípravou.

Podpora jedince s mentálním handicapem v období mezi školním vzděláváním a nástupem do zaměstnání je jednou z nejdůležitějších strategií celoživotního vzdělávání. V rámci aktivit různých společenských organizací ve spolupráci se speciálními školami vznikají některé formy vzdělávání, z nichž nejznámější jsou večerní školy, kurzy k doplnění vzdělání a aktivační centra pro lidi s těžkým mentálním postižením a postižením s více vadami.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí a studentů mimořádně nadaných (od 1.9.2011 vyhláška č. 114/2011 Sb.) uvádí tyto formy speciálního vzdělávání:

- individuální integrace;
- skupinová integrace;
- škola samostatně zřízená pro žáky se zdravotním postižením (podle této vyhlášky jsou to speciální školy);
- kombinace výše uvedených forem.

Pro děti a žáky s mentální retardací jsou určeny tyto speciální školy:

- speciální mateřská škola;
- základní škola praktická;
- základní škola speciální;
- odborné učiliště;
- praktická škola.

V historii byl pojem maistreaming spojen jen s dočasným umístěním žáků s handicapem v běžných třídách z důvodu všeobecného vzdělání a sociální integrace. Integrace a inkluze dávají všem žákům možnost účastnit se školního života jako celku. To zahrnuje úplnou integraci do běžných tříd s možností vzdělávání a sociálního kontaktu. Inkluze také zahrnuje spoluzodpovědnost osob s handicapem ve všech aspektech života ve škole a v komunitě.

Pro žáky a studenty s mentálním handicapem zajišťuje interakce se stejně starými spolužáky modely rolí pro úspěšné vzdělávání a úspěch ve společnosti. Interakce se studenty, kteří jsou handicapovaní, může naopak ovlivnit postoje a předpoklady učitelů a spolužáků a pomoci zbavit se stereotypů, které žáky a studenty s handicapem omezují (Černá, 2008). To opět zvyšuje dostupnost příležitostí studentům s mentálním handicapem před vstupem do dospělosti. Když tito žáci společně vyrůstají a učí se společně se žáky bez handicapu, padají bariéry vytvořené stereotypy a stigmatizací.

Rozhodnutí, jestli integrovat žáky nebo ne odráží společenské postoje a hodnoty (Černá, 2008). Zahrnutí žáků s mentálním handicapem do všech aspektů školního života je jedním indikátorem přijetí lidí s postižením do naší společnosti. Pak by otázky, které je

třeba položit, neměly být – Může inkluze fungovat? Nebo je integrace dobrý nápad? Místo toho je potřeba se ptát, co můžeme udělat pro to, aby integrace fungovala.

Pokud děti s mentálním handicapem vyrostou ve školách a třídách se svými vrstevníky, mohou si osvojit návyky, dovednosti a postoje odpovídající jejich věku. Tak se mohou naučit „role“ adolescentů a dospělých. Vrstevníci, učitelé, kolegové a zaměstnavatelé je pak vnímají jako dospělé a jako potencionální přátele a zaměstnance. V současném pojetí se speciální pedagogové zabývají nejen edukací osob s mentálním postižením, ale i teorií a praxí sociálních služeb a podporou mentálně postižených v období celého života.

Pro psychický vývoj je nezbytný dostatek podnětů, ale musí být přizpůsoben možnostem mentálně postiženého člověka z hlediska jejich množství, kvality a doby působení. Chybou je, pokud není stimulace dostatečná nebo naopak, pokud nadměrný přísun podnětů mentálně postiženého člověka vyčerpává a stresuje. Mentálně handicapovaní lidé dávají přednost stereotypu a jednoduchosti. Nejdůležitějším aspektem stimulace mentálně handicapovaných je její srozumitelnost. Nesrozumitelná informace se stane zátěží, po které by následoval únik z nepříjemné situace a záchvaty bezmocného vzteku.

Dále je potřeba porozumět v rámci svých možností nejbližšímu okolí. Informace by měly být jednoduché, musí zde být stanovena pravidla, kterým budou rozumět. Velmi silná bývá u mentálně handicapovaných potřeba citové jistoty a bezpečí. Potřeba citové opory se i v dospělosti projevuje infantilitou. Je zde velká a trvalá fixace na rodinu, nedochází k potřebě osamostatnění se z takové vazby a je pro ně v mnoha ohledech vyhovující. Chybí jim schopnost podmíněného uvažování, neplánují svou budoucí seberealizaci, vše je vázáno na reakce jiných lidí, kteří je chválí a oceňují. Tito lidé také rozhodnou o míře uspokojení jejich potřeb seberealizace. Mentálně handicapovaní nechápou budoucnost, proto je ani příliš nezajímá. Žijí převážně přítomností a ta je plně uspokojuje. Co se týká usměrňování vlastního chování, je v případě mentálně handicapovaných do značné míry vázána na emocionální prožitky. Přijetí základních norem chování je pomalejší a jejich vliv na chování bývá dost stereotypní (Švarcová, 2011).

2.2.1 Speciálně pedagogická intervence u dospívajících a dospělých osob s mentálním handicapem

Pobytové služby

Ústavní péče o mentálně retardované je určena především pro občany s mentálním postižením těžšího stupně a pro občany s kombinovaným postižením. V současné době jsou zřizovány ústavy s denním provozem, tzv. stacionáře, které pečují o klienty v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Ústavy s týdenním provozem představují kompromis mezi rodinnou a ústavní výchovou. Rodina žije normálním životem a zároveň neztrácí kontakt s postiženým. Ústavy s celoročním provozem jsou určeny pro klienty s těžším postižením v případech, kdy se rodina nemůže starat o jedince anebo je jeho potřebami výrazně narušen chod vlastní rodiny. Někdy traumatizující zážitky vedou u některých členů rodiny k výčtkám svědomí, pocitu selhání a zároveň starost, jestli jejich nejbližší nebude v ústavu nešťastný. Je potřeba, aby byla rodině, která pečuje o mentálně handicapovaného jedince, poskytnuta a nabídnuta všestranná pomoc a ne pouze institucionální či formální.

V posledních letech se začínají vyskytovat názory, že by se všechny ústavy měly zavřít. Světový trend v péči o mentálně retardované směřuje k humánnějším formám péče zajištěné v zařízeních rodinného typu, chráněných bytech či pomoc osobních asistentů. Je nezbytné hledat nové cesty, nové přístupy k mentálně handicapovaným, které by přinesly stále více se zkvalitňující péči. V tomto směru jsou mezi našimi ústavami velké kvalitativní rozdíly v bydlení, zdravotnické a rehabilitační péči. Také v možnostech kulturního a sportovního vyžití a i v možnostech pracovního uplatnění.

Chráněné bydlení

Chráněné bydlení je pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení. Snaží se zahrnout nějakým způsobem postižené spoluobčany do společnosti. Umožnit jim žít v běžných podmínkách, životem, který většina z nás považuje za naprosto všední a normální, bez speciálních přístupů a služeb, které mohou na jedné straně pomoci, avšak také vytvářet jakousi pomyslnou bariéru mezi nimi a společností.

„Chráněné bydlení je komplexní rezidenční služba, která poskytuje klientům podle jejich individuálních potřeb takovou podporu, aby mohli v maximální míře, vést běžný způsob života. Klienti chráněného bydlení mohou být lidé, kteří jsou v důsledku nemoci nebo postižení dlouhodobě či trvale znevýhodněni.“ (materiály pracovní skupinky chráněného bydlení pro MPSV z 25. 5. 2000)

Služba obsahuje tyto základní činnosti:

- poskytování stravy nebo pomoc při zajištění stravy;
- poskytování ubytování;
- pomoc při zajištění chodu domácnosti;
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti;
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím;
- sociálně terapeutické činnosti;
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

(Švarcová, 2011, s. 188).

Chráněné bydlení je modernější formou celoroční péče. Spočívá v tom, že několik klientů s mentálním postižením bydlí společně v běžném bytě nebo rodinném domku. Chráněné bydlení by mělo mít povahu společné domácnosti, kde dospělým klientům pomáhají asistenti s úklidem, s vařením, se sebeobsluhou a se vším, co klientkami nemohou zvládat. Asistent nezastává funkci rodiče ani vychovatele, ale spíše pomocníka, přítele a kamaráda.

Chráněné bydlení má velký význam zejména pro dospělé lidi s mentálním postižením, kteří jsou zaměstnáni v chráněných pracovištích a navštěvují různá centra a instituce věnující se zaměstnávání i volnému času. Pokud klienti tráví většinu svého života v chráněném bydlení a prakticky z něho nevycházejí, ztrácí toto bydlení svou integrační funkci. Klienti se v něm nudí a trpí nedostatkem podnětů a kontaktů s ostatními lidmi. Bydlení je jedna ze služeb chráněného bydlení. Znamená poskytnutí možnosti ubytování, tedy domova. To může být zajišťováno různě. Organizace poskytující chráněné bydlení si může nějakou nemovitost pronajmout, nebo bývá vlastníkem dané nemovitosti. Stejně tak může být vlastníkem nemovitosti jeden z jeho obyvatel, tedy klient, či jeho rodina.

Chráněné bydlení tedy může svému klientovi bydlení přímo poskytovat ve svých či pronajmutých prostorách, zprostředkovat mu bydlení na běžném trhu s nemovitostmi, nebo pomoci v obstarávání záležitostí potřebných k udržení vlastnictví, tedy daně, pojištění a podobně (dle Luhanové, 2000). Rozsah služeb poskytovaných klientům chráněného bydlení závisí na jejich potřebách a míře závažnosti jejich postižení. Pro těžce mentálně postižené klienty je nezbytné zajistit asistenční služby po dobu 24 hodin denně i o víkendech, svátcích a prázdninách.

Chráněné bydlení by mělo být pro klienty trvalým domovem, nemělo by mít povahu např. týdenního zařízení. Kontakt klientů s jejich rodinami a přáteli je velmi žádoucí a realizuje se vzájemnými návštěvami. Komplex služeb chráněného bydlení má zavedený proces přijímání nových klientů. Postupy příjmu jsou určeny písemně a jsou při něm rozvedeny náležitosti, které je zapotřebí zvážit a které zdůrazňují individuální potřeby klienta, popřípadě i jeho rodiny, blízkých, známých.

Samotný výběr obyvatel je řešen v chráněných bydleních různě. Potenciálním klientům jsou poskytnuty všechny potřebné informace o tom, co se od nich očekává, co oni naopak mohou očekávat od služby chráněného bydlení, na koho a v jakých případech se mohou obracet. Zájemcům o tuto službu je také nabídnuta příležitost chráněné bydlení navštívit nebo v něm před uzavřením smlouvy o zkušebním pobytu krátce pobýt. Pokud to není možné, navštíví pracovníci klienta v jeho stávajícím prostředí, aby okolnosti a podmínky vstupu do chráněného bydlení projednali. Pobyt v chráněném bydlení začíná zkušebním obdobím. S klientem je podepsána smlouva o zkušebním pobytu. Během tohoto období je s klientem vypracován plán péče. Klient je v maximální možné míře účasten všech fází přijímacího procesu. Na konci zkušebního pobytu se provádí revize, které se účastní všechny strany (včetně případných spolubydlících). Na základě revize rozhodují obě strany o uzavření dlouhodobé smlouvy. O službě existuje jednoznačná a srozumitelná písemná smlouva mezi poskytovatelem služby a klientem, příp. jeho zákonným zástupcem. Proces plánování péče vychází z individuálních potřeb klienta.

Diskutovaným tématem je počet klientů chráněné domácnosti. Počet obyvatel se považuje za jednu ze základních charakteristik služby. Život ve velké skupině není přirozený, brání integraci a na velikost skupiny je vázána i míra zapojení klientů do smysluplných aktivit. Objevují se proto názory, že hranici malé skupiny je nutné posunout

až k počtu 5 obyvatel. Je to skupina, v níž se mohou osoby znát dostatečně na to, aby mohly předvídat vzájemné reakce a vytvářet normální domácí atmosféru. O klientech a o chodu chráněného bydlení jsou vedeny a používány přehledné záznamy, které jsou snadno dostupné, avšak pouze pro jasně stanovené osoby. Klient má také právo rozhodovat o svých financích. V případě potřeby se mu při vedení vlastních financí dostává vhodné pomoci. Při celkovém plánování této služby je nutné vzít v úvahu očekávání různých stran. Organizace by měla od počátku myslet na to, že poskytuje lidem domov, tzn. dlouhodobou, případně trvalou službu. Musí si tedy vytvořit rámcové plány, být připravena na nemoc, stárnutí i úmrtí obyvatele.

Finanční náročnost chráněného bydlení je často diskutované téma. Chráněné bydlení má oproti ústavům menší investiční náklady. Menší jsou také provozní a mzdové náklady. Asi nejvýznamnější plus chráněného bydlení je v této souvislosti jeho flexibilita. V ústavech se nediferencuje, někdo potřebuje asistenci jen několik hodin denně, minimální počet klientů potřebuje péči celodenní, v ústavu však dostávají všichni 24 hodin péče. V chráněném bydlení je pomoc individuálnější a podle toho se také budou řídit finanční náklady. Služba některým lidem bude levnější a některým stejná jako v ústavech. Ať již jsou tedy náklady větší, či menší, má chráněné bydlení potenciál využít je efektivněji než ústav (Pipeková, 2006).

Typy chráněného bydlení

- chráněné bydlení v rámci služeb ústavu sociální péče;
- domovy rodinného typu;
- chráněné byty;
- nezávislé bydlení se supervizí;
- chráněné bydlení v rámci služeb ústavu sociální péče.

Chráněné bydlení v rámci služeb ústavu sociální péče vychází z ústavní péče a představuje určitou formu deinstitucionalizace a humanizace sociální péče, kdy jednotlivé jednotky chráněného bydlení jsou zpravidla vybudovány v reálu ústavu. Klienti mají většinou přísně strukturovaný denní režim a náplň činnosti, jejich život je nadále těsně

spjat s ústavním prostředím. Mají však zabezpečeno více soukromí a důstojnější podmínky pro bydlení. Práce s klienty probíhá v menších skupinách, umožňuje individuálnější přístup ke klientovi a větší diferenciaci poskytované péče v závislosti na jeho možnostech a potřebách. Pro dosažení úspěchu při poskytování této formy sociální služby je nezbytná dlouhodobá příprava klienta, neboť většina z nich je od malička zvyklá žít ve větším kolektivu a často si delší dobu nemůže zvyknout na novou kvalitu poskytované služby.

Z hlediska financování je tato forma poskytování služeb chápána jako lůžko v ústavu a je na ni poskytována dotace na lůžko. U nás byl tento typ chráněného bydlení realizován především díky iniciativě, nasazení a tvořivosti sociálních pracovníků a ostatních zaměstnanců ústavů. Kterýkoliv typ bydlení by měl zachovat rodinnou atmosféru, klienti by se podle svých schopností měli na chodu domova podílet. Je nezbytné vytvářet pozitivní vztah okolí k obyvatelům chráněného bydlení. Pozornost si zaslouží i funkce pracovníka, který v pobytových zařízeních přebírá osobní péči o určitého klienta. Tímto pracovníkem nemusí být nutně terapeut či vysoce vzdělaný odborník. Úkolem takového člověka je individuálně zlepšovat pohodu svěřeného klienta (Pipeková, 2006). Pomáhá mu řešit osobní věci, problémy, nákup, pomáhá mu s úklidem, je rádcem a zároveň se stává blízkým přítelem a kamarádem. Klient se mu svěřuje se svými starostmi a radostmi a čeká jeho podporu, radu, pomoc.

Služby chráněného bydlení jsou poskytovány především nestátním sektorem. Jejich cílem je pomoci klientovi naučit se žít co možná nejsamostatněji v lokalitě, v níž žil doposud, a pomoci mu v integraci a začlenění do místní komunity. Jednotlivé bytové jednotky se nacházejí na různých místech a klienti zpravidla docházejí do práce do chráněných dílen. Byty jsou ve vlastnictví jednotlivých klientů nebo nestátních organizací, nebo jsou obcemi nebo soukromými majiteli pronajaty jednotlivým klientům nebo nestátním organizacím, přičemž klienti se na úhradě nákladů spojených s bydlením zpravidla finančně spolupodílejí. Výhodou tohoto přístupu je větší možnost věnovat se opravdu individuálně jednotlivým klientům, vycházet z jejich dispozic a schopností a připravovat je tak na co nejsamostatnější život v lokalitě, kterou důvěrně znají. Nevýhodou je současný systém financování, kdy ministerstvo práce a sociálních věcí na tuto formu služby jednotlivým občanským sdružením přispívá dotací na projekt a občanská sdružení

žijí dlouhodobě v nejistotě, zda a v jaké výši jim na financování projektu bude každoročně poskytnuta dotace (viz příloha č.2).

Domovy rodinného typu

Nejčastěji se jedná o bývalé činžovní domy, které obsahují několik na sobě nezávislých bytů. To přináší výhodu nejen z hlediska soukromí, ale i v možnosti odlišného přístupu k jednotlivým obyvatelům. Smyslem není oddělovat jednotlivé obyvatele, ale v některých případech je nezbytně nutné více přizpůsobit prostředí a pracovní plány zvláštnostem jednotlivých obyvatel. Domov se skládá z několika bytových jednotek, každý byt má svého asistenta a 3-4 klienty. Celkový počet klientů by neměl překročit 20 obyvatel. Při větším počtu se ztrácí atmosféra rodinného bydlení. Klienti jsou do značné míry závislí na asistentovi, který jim pomáhá při vedení domácnosti (úklid, vaření, volný čas). I v tomto typu bydlení je třeba plně respektovat soukromí klientů a umožnit jim samostatné rozhodování v rámci jejich schopností a možností.

Chráněné byty

Jedná se o úplnou formu integrace v klasické bytové zástavbě většinou městského typu. Rozsah asistence se stanovuje podle potřeby, která vyplývá z rozsahu postižení. Obytnou jednotkou jsou standardní byty. Počet obyvatel se pohybuje nejčastěji v rozmezí 1-5 podle velikosti bytu. V chráněném bytu bydlí několik klientů společně se svým asistentem, který jim pomáhá při vedení domácnosti. Denní program mají klienti v chráněné dílně nebo denním stacionáři. Klienti spolupracují při aktivitách volného času a asistent jim pomáhá s jejich zajišťováním. Snaží se přitom vycházet ze zájmů a priorit klientů. Každý klient má v chráněném bytě vlastní pokoj, kde musí být plně respektováno jeho soukromí (Pipeková, 2006).

Nezávislé bydlení se supervizi

Tento typ bydlení je vhodný pro klienty, kteří jsou naprosto samostatní v sebeobsluze, ovládají základy vedení domácnosti. Klient má vlastní byt, pomoc asistenta potřebuje pouze v řešení složitějších otázek jako je zacházení s penězi, jednání na úřadech, případně v chráněném zaměstnání.

„Služby chráněného bydlení jsou určeny osobám s takovým zdravotním postižením, které jim neumožňuje život bez pomoci jiné osoby a jejich postižení by bylo indikací k umístění do ústavu sociální péče. Chráněné bydlení nahrazuje trvalé doživotní umístění v celoročním ústavu sociální péče. Při tomto typu sociální služby jde o asistenci, poskytovanou společně zpravidla malé skupince zdravotně postižených osob, které žijí v jednom společném domku nebo bytě. Díky této službě mohou žít normálně integrováni ve své obci.“ (Usnesení vlády ČR č.256, 1998 odd. 4.4).

Skandinávský model bydlení

Norsko

Zajímavý projekt bytové výstavby byl spuštěn v malé obci v Norsku. V roce 1990 zde byly zavedeny důležité sociální reformy. Cílem bylo zlepšit a normalizovat životní podmínky pro mentálně postižené. Podle zákona by měla obec hlavní zodpovědnost za mentálně retardované spoluobčany v podmínkách škol, zaměstnání, služeb a bydlení. To znamená, že dosavadní regionální systém by byl nahrazen přímou účastí obcí na budování a poskytování nových domovů pro mentálně postižené klienty.

Nový domov, který je připraven pro tyto klienty, byl postaven díky spolupráci mezi místní družstevní výstavbou a bytovým družstvem obce. Vše bylo financováno prostřednictvím Norské státní banky. Je zde dvoupodlažní komplex budov. Z dvanácti bytů jsou čtyři v přízemí určené především mentálně retardovaným klientům seskupené kolem společné jídelny. Je zde také obývací pokoj a pokoje pro zaměstnance na noční směnu. Byty jsou navrženy tak, aby vozík pro invalidy mohl bezpečně projíždět celým bytem, je zde speciálně vybavená kuchyň a plánovaná koupelna. Komplex budov je malý, příjemný, intimní a skromný a perfektně zapadá do přírodního okolí. Byla věnována velká péče ze strany architektů jak interiéru, tak exteriéru. Dochází tím k plné integraci bytů pro zdravotně postižené. Bytový projekt popsany v tomto dokumentu je konkrétním výsledkem sociální reformy zavedené v roce 1990 ohledně mentálně retardovaných spoluobčanů v Norsku. Zasáhlo to přibližně 18 000 osob, které byly dotčeny reformou, 5 500 z nich předtím žilo v ústavech.

Švédsko

Speciální léčebny byly postupně uzavírány, jak přestávaly být potřebné a jejich obyvatelé byli přemísťováni do rezidenčních domovů. Rezidenční domovy pak byly postupně nahrazeny skupinovými domovy. V roce 1985 se parlament usnesl, že všechny zbylé rezidenční domovy mají být uzavřeny a to tak, že nebudou přijímat nové obyvatele. Bylo to drastické, ale opodstatněné rozhodnutí! Skupinové domovy jsou koncipovány tak, že každý jedinec má k dispozici vlastní byt o velikosti nejméně 40 metrů čtverečných. Lidé s postižením dostali šanci žít jako ostatní spoluobčané.

Dnes žije 60% všech dospělých s mentálním postižením ve skupinových domovech, 20% jich žije samostatně a zbylých 20% u rodičů. Skupinové domovy jsou umístěny v obytných budovách, řadových a rodinných domech. Každý rok se značný počet lidí s mentálním postižením přestěhuje ze skupinového domova do samostatného bytu v sousedství a to díky pokrokům, jakých tito lidé dosáhli v sociálních dovednostech (www.dobromysl.cz).

Chráněné bydlení se snaží o integraci a samostatnost klientů. Toto jsou asi dva nejdůležitější cíle, od kterých se potom odvíjí ostatní úkoly a činnosti. Snaží se přiblížit společnosti mentálně postižené občany a pomoci jim navázat co nejvíce přátelské vztahy se svým okolím. Okolím, které má často ještě předsudky o tomto druhu postižení. Cílem je odbourat tyto předsudky, sjednotit společnost jako celek a pomoci vytvořit takové podmínky, aby se světy mentálně postižených a zdravé společnosti spojily natolik, že by nebylo již třeba nikoho integrovat. Integrovat znamená zařadit do společnosti. Pokud vůbec nedojde k vyčlenění postiženého jedince ze společnosti, není vlastně koho a proč integrovat. Nicméně je tohle zatím pouhým snem, jakýmsi ideálem do budoucnosti. Pokud se ale ve společnosti podaří zbourat minulým režimem dlouho budované předsudky, je velká šance, že se tento sen jednou stane skutečností

Podporované bydlení

Je to sociální služba poskytovaná osobám se zdravotním postižením. Tito lidé potřebují pomoc jiné osoby, která je poskytuje v domácnostech handicapovaných spoluobčanů. Pomáhají s chodem domácnosti, s výchovou, se vzděláváním a s aktivizační činností. Zprostředkovávají kontakt se společenským prostředím, vykonávají

s handicapovanými terapeutickou činností a pomáhají s prosazováním práv a zájmů. Tato služba se poskytuje za úplatu. V poslední době se prosazuje individuální složení služby co do způsobu bydlení, intenzity, formy a obsahu poskytované asistence.

Služba je určena lidem od 19 – 64 let (v době uzavření smlouvy) s mentálním postižením, kteří mají zajištěno bydlení, mají zájem o podporu vedení vlastní domácnosti, zvládají péči o vlastní osobu a nepotřebují pomoc při osobní hygieně. Dále je služba určena lidem, kteří jsou schopni samostatného pobytu v bytě. Cílem služby je podporovat uživatele služby v soběstačnosti, aby byli co nejméně závislí na poskytované službě popř. se úplně osamostatnili. Uživatelům služby není poskytováno ubytování.

Uživatel je podporován v soběstačnosti především v oblasti: výběru vhodného bytu, výběru a nákupu vhodného vybavení bytu, pečování o vlastní domácnosti při aktivní spolupráci uživatele (praní, žehlení, drobné opravy), nácvik vaření a plánování nákupu, hospodaření s penězi, využívání veřejně dostupných služeb, vyřizování záležitostí na úřadech, hledání zaměstnání, trávení volného času, kontaktu s rodinou, přáteli a společnostmi, dále se podporují uživatelé při prosazování oprávněných práv a zájmů a při začlenění do života místní komunity (<http://www.diakonieplzen.cz>).

Tuto službu dosud využívali spíše senioři nebo lidé bez mentálního postižení a vážnými zdravotními problémy. Perspektivně by mohla být využívána i občany a lehčími formami mentální retardace, kteří jsou schopni žít relativně samostatným životem, ale někdy potřebují pomoc při řešení složitějších problémů nebo krizových situací (Švarcová, 2011, s. 187).

2.2.2 Vzdělávání dospělých s mentálním handicapem

V Evropské unii a v rozvinutých zemích světa určuje vzdělávací politiku koncept celoživotního vzdělávání. Tato potřeba vychází z prudkého rozvoje a změn v informatice a výrobních technologiích a změn v hospodářství. Celoživotní vzdělávání zahrnuje všechny aktivity učení, přičemž získávání pracovních dovedností a zkušeností a návyků považuje za

zákonitý způsob vzdělávání. Učení probíhá nejen v rámci vzdělávacího procesu, ale i v domácím prostředí nebo v obci, městě v průběhu celého života.

Principy celoživotního učení jsou odvozeny od základního cíle vzdělávání – přispívat k individuálnímu, kulturnímu a ekonomickému blahu a ke kvalitě života jedince, zvyšovat zaměstnavatelnou a co nejefektivněji využít lidské zdroje. Zároveň se prosazuje vědomí, že sociální faktory významně podmiňují vzdělávací a zaměstnanecké šance specifických skupin, populace a určují vztahy mezi určitým prostředím sociálním a prostředím edukačním. Edukační jevy jsou stejně jako jevy v oblasti práce a zaměstnávání vnímány jako součást širší sociální reality, nikoliv jen jako děje podmiňované individuálními tj. psychologickými nebo zdravotními faktory (Černá, 2008).

Rovnost přístupu ke vzdělávání se stala předmětem kampaní za občanská práva a je obsažena v řadě významných mezinárodních deklarací a konvencí. Vzdělávání dospělých je nedílnou součástí strategie celoživotního učení. Rovnost příležitostí nám dokazuje, že vzdělávání dospělých poskytuje druhou šanci pro ty, kteří z nejrůznějších důvodů dostatečně nevyužili své první příležitosti v rámci počátečního vzdělávání, které vyplývá z výběrové funkce školy.

Uvažujeme-li o vzdělávání dospělých s mentálním postižením, pak se jeví jako potřebné v nejobecnější rovině rozlišit dvě podřadné formy tohoto vzdělávání:

- Základní školní vzdělávání dospělých (jež jedinci nenabýli předtím, než se stali dospělými).
- V ostatních případech získávají další vzdělávání, které navazuje na vzdělání, které získali v mladším věku. (Černá, 2008, s. 186)

Prostřednictvím vzdělávání jsou uspokojovány lidské potřeby, které Maslow (1943) uspořádal do známé pyramidy. U studentů s mentálním handicapem je přesun v původu potřeb mezi jednotlivými úrovněmi pyramidy, na jejímž vrcholu je touha po seberealizaci a potřeba znát a rozumět, vymezen primárním handicapem a často i vnějším prostředím. Tito lidé potřebují celoživotní vedení a podporu v učení, jehož výsledky jsou pro jejich život velice užitečné zejména ve vedení k soběstačnosti. Dospělý člověk s mentálním

postižením, pokud je ponechán bez dalšího vedení, své dovednosti a návyky ztrácí (Vágnerová, 2000).

V průběhu 90. let bylo vypracováno několik interních směrnic (nejde o právní prostředky, nejsou závazné mimo subjekty ve školství, školy a školská správa se jimi však povětšinou řídí), které si kladly za cíl odstranit segregiční deformity, které se týkaly tisíců a celkově desetitisíců lidí s mentálním postižením. Tento akt měl do roku 1989 v pravomoci ředitel základní školy. Bez diagnostiky, možnosti odvolání, přihlídnutí k možnostem vývoje, byly tisíce mentálně postižených zbaveny možnosti vzdělání, jež se snažilo odstranit nejkřiklavější způsoby diskriminace (Šiška, 2005, s. 33).

Základní vzdělávání

Obsah základního vzdělávání dospělých s mentálním handicapem je velmi významný. Dospělý získává základní vědomosti, dovednosti a návyky, které si osvojuje běžná populace dětí v průběhu školní docházky. Listina základních práv a svobod jasně stanovuje právo „každého na vzdělání“. Michalík (1999) doplňuje: „... samo osvobození, byť třeba na dobu určitou, představuje neodůvodněný zásah do základních lidských práv a svobod, který zásadně a svým způsobem nevratně omezuje dotyčného občana v možnostech jeho rozvoje. Problémem zůstává vysoký počet mladých lidí, kteří byli osvobozeni od povinné školní docházky před několika lety a jejich zákonní zástupci zpravidla neusilují o revizi tohoto rozhodnutí“.

Další vzdělávání

Další vzdělávání se vymezuje jako všeobecné nebo odborné vzdělávání navazující na to, které již dospělí získali v mladším věku, v předchozím cyklu vzdělávání. Je potřebné pro plynulý přechod ze školy do zaměstnání, pro ty, kteří ještě nenašli stabilní zaměstnání ať už v chráněných pracovištích nebo na otevřeném pracovním trhu. Další vzdělávání se dnes chápe jako jeden z úseků celoživotního vzdělávání. Tato koncepce zahrnuje kurzy, po jejichž absolvování se neudělují státní osvědčení, ale které představují důležitou nabídku vzdělání pro osoby s mentálním handicapem. Ale zároveň se ukazuje, že humánnější či spíše více realistické je připravovat tyto mladé lidi na životní styl, který není determinován vizí víceméně stálého placeného pracovního místa.

Vzdělávání marginálních skupin se tak přestává orientovat výhradně na požadavky trhu práce, ale objevuje se požadavek na jejich uplatnění v životě obce, v boji proti sociálnímu vyloučení a posilování sociální koheze. Neomezuje se jen na vzdělání profesní, ale obsahuje stále se rozšiřující složku vzdělávání občanského (Šiška, 2005, s. 47).

2.2.3 Problematika zaměstnávání dospělých osob s mentálním handicapem

Práce je určující substancí hodnoty lidského života. Pojem práce vztahujeme k pojmu zaměstnání, přičemž zaměstnání je „orámováno“:

- mzdou v relaci k odvedené práci;
- uzavřením pracovně právního vztahu – pracovní smlouvy, dohody o provedení práce apod.;
- možností dostat výpověď ze zaměstnání.

Význam práce pro člověka s mentálním postižením je možné shrnout takto:

- práce poskytuje ekonomickou nezávislost a vyšší životní standard;
- práce pozitivně ovlivňuje sebeurčení člověka (je-li zaměstnán, není nucen žít podle diktátu ostatních);
- status „být zaměstnán“ u člověka s postižením pozitivně ovlivňuje postoje společnosti k postiženým a nakonec i osobní spokojenost jedince;
- pracovní místo v integrovaném prostředí je prostředkem pro vytváření a rozvíjení nových sociálních interakcí;
- práce je jeden ze způsobů, kterým většina lidí pokračuje v učení a rozvíjení svých kompetencí;
- vytváření nových pracovních příležitostí je pro společnost finančně výhodnější než poskytování podpory v nezaměstnanosti;
- placená práce přispívá k vysvobození osoby s postižením z dlouhodobé závislosti na podpůrných službách a péči (Černá, 2008, s. 197).

Právo lidí s mentálním handicapem na práci

Česká republika v září 2009 ratifikovala Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, kterou v prosinci 2006 schválilo Valné shromáždění Organizace spojených národů. Na základě této Úmluvy byl zpracován Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014, který obsahem i strukturou vychází z obecných zásad, na nichž je tato Úmluva založena. Pro zpracování dokumentu byly vybrány ty články Úmluvy, které jsou z hlediska vytváření rovnoprávného a nediskriminujícího prostředí pro osoby se zdravotním postižením nejaktuálnější na toto období (Švarcová, 2011, s. 20) (viz příloha č.1).

Navzdory zavádění nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti (jmenujme příspěvek na zřízení pracovního místa pro občana se ZPS, systém povinného podílu pracovníků se ZPS na celkovém počtu zaměstnanců aj.) a pracovního poradenství, ztratili občané s postižením šanci uplatnit se na otevřeném trhu práce (Šiška, 2005, s. 50).

Podporované zaměstnávání

Nezbytným předpokladem začlenění se mentálně postižených do hlavního pracovního proudu je podpora ze strany služeb včetně vzdělávacích institucí, v němž mají stávající nebo budoucí uchazeči o zaměstnání důvěru. Metodou podpory zaměstnance s postižením na pracovišti založeným na vzájemné důvěře je tzv. metoda podporovaného zaměstnávání. Podpora se poskytuje jak jedinci s handicapem, tak jeho zaměstnavateli. Vychází z principu, podle kterého je třeba poskytovat nejen zácvik a podporu samotnému pracovníkovi, ale především optimálně koordinovat zájmy, potřeby, dovednosti a vlohy pracovníka s potencionálními požadavky zaměstnavatele.

Definice podporovaného zaměstnávání se různí. Všechny však obsahují následující:

- jde o smysluplnou, placenou a konkurenceschopnou práci;
- pracovní náplň je sestavena z pomocných, nekvalifikovaných činností;
- člověk s postižením pracuje na běžném pracovišti a je v kontaktu se spolupracovníky bez postižení;

- pro pracovníka je ze strany zprostředkovatelské agentury zajištěna dlouhodobá podpora, nejčastěji jde o pracovní asistenci a průběžné sledování pracovního poměru (Šiška, 2005 s. 54).
- V České republice se službám podporovaného zaměstnávání věnují nestátní neziskové organizace, např. občanské sdružení Rytmus v Praze, občanské sdružení Spolu v Olomouci atd.

Zaměstnávání osob s mentálním handicapem v České republice v kontextu Evropské unie a zákonných úprav v oblasti zaměstnanosti

Mezi priority Evropské unie patří systematická podpora osob s postižením v oblasti pracovního uplatnění a jejich ochrana před diskriminací. Z principu lidských práv pro všechny a z principu sociálního začleňování vychází Antidiskriminační rámec Evropské unie. V roce 2004 nabyl účinnosti zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. a prováděcí vyhláška k tomuto zákonu č. 518/2004 Sb. Zákon poskytuje některá nová antidiskriminační ustanovení, přičemž diferencuje přímou a nepřímou diskriminaci.

Za diskriminaci se považuje i jednání zahrnující podněcování, navádění nebo vyvolávání nátlaku směřujícího k diskriminaci. Přímou diskriminací se rozumí jednání, kdy je, bylo, nebo by bylo na základě rozlišování podle vymezených diskriminačních důvodů s fyzickou osobou zacházeno méně příznivě, než se zachází, zacházelo, nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci. Nepřímou diskriminací se rozumí jednání, kdy zdánlivě neutrální rozhodnutí, rozlišování nebo postup znevýhodňuje či zvýhodňuje fyzickou osobu vůči jiné na základě rozlišování podle vymezených diskriminačních důvodů: nepřímou diskriminací z důvodu zdravotního stavu je i odmítnutí nebo opomenutí přijmout opatření, která jsou v konkrétním případě nezbytná, aby fyzická osoba se zdravotním postižením měla přístup k zaměstnání (Černá, 2008, s. 200).

Vymezení osoby s postižením pro účely zákona o Osobách se zdravotním postižením jsou podle § 67 zákona fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány plně invalidními (dále jen „osoby s těžším zdravotním postižením“), orgánem sociálního zabezpečení uznány částečně invalidními, rozhodnutím orgánu

sociálního zabezpečení uznány zdravotně znevýhodněnými (dále jen „osoby zdravotně znevýhodněné“).

Pracovní uplatnění osob s mentálním handicapem

Význam práce s ohledem na člověka s mentálním postižením je možné shrnout následovně:

- práce poskytuje ekonomickou nezávislost a vyšší životní standard;
- práce pozitivně ovlivňuje sebeurčení člověka, (je-li zaměstnán, není nucen žít podle diktátu ostatních);
- status „být zaměstnán“ u člověka s postižením pozitivně ovlivňuje postoje společnosti k postiženým. Podle Johnstona (1994) se prostřednictvím zaměstnávání lidí s mentálním postižením v integrovaném prostředí zvyšují vyhlídky na jejich přijetí společností;
- pracovní místo v integrovaném prostředí je prostředkem pro vytváření a rozvíjení nových sociálních interakcí;
- práce je jeden ze způsobů, kterým většina lidí pokračuje v učení a rozvíjení svých kompetencí;
- vytváření nových pracovních příležitostí je pro společnost finančně výhodnější než poskytování podpory v nezaměstnanosti;
- placená práce přispívá k vysvobození postiženého z dlouhodobé závislosti na podpůrných službách a péči (Šiška, 2005, s. 49).

Problém nezaměstnanosti občanů s postižením není jen problémem českým. Ve všech zemích Evropské unie ubývá pracovních míst, které nevyžadují žádné předchozí dovednosti a znalosti. Přibývá uchazečů o práci, kteří jsou zdraví, nemají sníženou pracovní schopnost. Méně kvalifikovaná manuální práce se přesouvá do jiných zemí, nejvíce se uplatňuje v zemích s levnou pracovní silou.

Absence pracovních příležitostí pro zdravotně postižené nepříjemně ovlivňuje sociální status člověka s mentálním postižením. Může dojít i k situaci, kdy je okolím vnímán jako člověk neužitečný, nadbytečný, jako zátěž daňového systému. Při realizaci vstupu na volný trh práce napomáhají institucionálně-podpůrné mechanismy a speciální programy

podporovaného zaměstnávání. Příkladem vhodných prací pro mentálně postižené je péče o zeleň na sídlištích, úklid kanceláře, pomocné kuchyňské práce nebo péče o zvířata.

3 Praktická část

V oblasti základního vzdělávání se velmi osvědčila projektová metoda, v níž jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých témat – projektů. Je to pojem, který se často právě zmiňuje v souvislosti se zaváděním inovativních či moderních metod vzdělávání. Klienti pracují v týmu, provádějí rozhodnutí buď jako jednotlivec nebo i jako tým. Především mezi sebou v rámci možností komunikují, naučí se kriticky přistupovat ke své vlastní práci, tak i k cizí. Pochopí důležitost a smysl dělby práce. Někteří se naučí pracovat samostatně. Projekty mohou mít formu integrovaných témat, praktických problémů ze životní reality nebo praktické činnosti vedoucí k vytvoření nějakého výrobku, výtvarného nebo slovesného produktu. (Průcha, 2009, s. 226).

Projekt jako takový je komplexní úkol, má praktické zaměření a směřuje k jeho upotřebení v životě. Spojuje školu s širším okolím. Umožňuje začlenění školy do života obce. Projekty mohou být krátkodobé, střednědobé nebo dlouhodobé. Velmi důležité je propojení projektu s životní realitou. Ve své práci jsem si chtěla ověřit možnosti využití projektové metody v práci s klienty s mentálním postižením.

Cílem diplomové práce bylo připravit, zrealizovat a zhodnotit projekt volnočasových aktivit pro klienty Školy SPMP Modrý klíč – Okna historie dokořán.

Prvním předpokladem pro splnění tohoto cíle bylo důkladné seznámení s klienty, s mírou jejich handicapu, s jejich specifickými zájmy a postoji a s prostředím, ve kterém žijí. Potřebné informace jsem získávala jednak prostřednictvím řízených i neřízených rozhovorů s klienty a s asistenty a jednak prostřednictvím dlouhodobého pozorování, zaměřeného na projevy chování jednotlivých klientů v různých situacích, na přístup asistentů k výchovně vzdělávací práci a na další faktory, které mohly ovlivnit realizaci projektu. Školu SPMP Modrý klíč jsem navštěvovala po dobu tří měsíců.

3.1 Přípravná fáze projektu

3.1.1 Charakteristika školy

Škola SPMP Modrý klíč je neziskovou nestátní organizací poskytující pracovní rehabilitaci v chráněných dílnách a sociální služby dětem i dospělým lidem s mentálním a kombinovaným postižením. Byla vybudována na principech občanské společnosti z iniciativy rodičů dětí s těžkou formou mentálního a kombinovaného postižení. Zřízena byla v roce 1991 na základě stanov Sdružení pro pomoc mentálně postiženým jako samostatný právní subjekt (nyní Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením, o. s.). Modrý klíč v tomto roce poskytuje zázemí komplexní péče pro 110 uživatelů sociálních služeb. Sociální služby denního stacionáře, týdenního stacionáře a odlehčovací péče jsou uživatelům nabízeny v různých formách přizpůsobených druhu a hloubce jejich postižení i jejich věku. Rozvoj těchto forem je veden snahou k maximálně možnému přiblížení života lidí s postižením normálnímu životu jejich vrstevníků. Dětem bylo umožněno vzdělávání na úrovni základní školy speciální. Pro starší uživatele služeb byl denní program realizován na pracovištích „předprofesní přípravy“ v rámci denního nebo týdenního stacionáře nebo v chráněných dílnách.

Kromě výchovně vzdělávacího a pracovního programu pro uživatele služeb je v rámci projektu řešeno jejich stravování, doprava, fyzioterapeutické služby a dále poradenská činnost, další vzdělávání pracovníků a edukační program rodinných příslušníků a opatrovníků uživatelů služeb. Nyní se program zaměřuje na zvyšování kvality poskytovaných služeb, zaměřuje se na pomoc uživatelům s kombinovaným postižením a uživatelům s problémovým chováním, jež je způsobeno jejich omezenou sociální adaptabilitou pro specifické poruchy vnímání, rozumové analýzy situací, předvídavosti apod. Modrý klíč se zabývá novými terapeutickými metodami pomoci těmto lidem.

Projekt Modrý klíč řeší danou problematiku v koncepci s celoživotní návazností jednotlivých služeb, s možností jejich vzájemného prolínání v přímé reakci na aktuální potřeby uživatelů služeb. Je vzorem a modelem soudobé moderní péče o mentálně handicapované spoluobčany na světové úrovni.

3.1.2 Charakteristika vybavení školy

Se školou SPMP Modrý klíč jsem měla možnost důkladně se seznámit v průběhu tří měsíců, kdy jsem zařízení pravidelně navštěvovala. Své pozorování jsem zaměřila nejprve na seznámení s vybavením školy. Díky vstřícnosti zaměstnanců jsem měla možnost prohlédnout si celé zařízení, jeho vybavení. Poznala jsem prostředí mateřské školy, základní školy, rehabilitační třídy, terapeutická oddělení, bazénovou terapii, galerii a v neposlední řadě chráněné bydlení a terapeutické dílny.

Chráněné dílny završují praktickou výuku a předprofesní přípravu klientů s mentálním postižením v Modrém klíči a při svém zrodu uspokojily i další žadatele hlásící se na Úřadu práce, kteří vzhledem ke svému postižení nemohli být zatím zaměstnáni v normálních provozech. Byly vybudovány dle zákona o zaměstnanosti a poskytují pracovní rehabilitaci dospělým lidem s mentálním handicapem a se změněnou pracovní schopností, kteří také pobírají sociální služby denního nebo týdenního stacionáře. První dílna pro 13 osob se ZPS je v provozu od září 1993. Tato dílna získala statut chráněné dílny 1. května 1995. Vzhledem k tomu, že přibývalo žadatelů o zaměstnání v chráněné dílně, rozhodl se Modrý klíč toto pracoviště rozšířit. Za přispění Úřadu práce hl. m. Prahy, Magistrátu hl. m. Prahy a mnoha sponzorů se podařilo rozšířit kapacitu a otevřít další dvě chráněné dílny. Nyní dílny zaměstnávají 38 osob se ZPS, o které se stará osmičlenný kolektiv asistentů.

Předmětem činnosti jsou montážní, kompletační a balicí práce nenáročné z hlediska spotřeby energií, vybavení a kvalifikovanosti pracovní síly. Pracovníci dílen se středním a těžším stupněm postižení potřebují delší dobu na zapracování, mají nižší pracovní výkon a nižší schopnost dlouhodobé koncentrace. Chráněné dílny umožňují zaměstnancům pobyt od 7 do 17 hodin, kdy je základní pracovní úvazek doplněn potřebnou rehabilitační a výchovnou složkou. Zaměstnanci tak využívají služeb i ostatních složek Projekt Modrý klíč včetně nabídky zájmových aktivit či rekondičních pobytů v přírodě.

Jedním ze základních principů fungování chráněné dílny bylo poznání, že nejnáročnější na zajištění provozu je zabezpečení trvalé práce pro handicapované osoby. To vyžaduje od zadávající firmy pochopení dané problematiky, ochotu hledat nová řešení a důvěru ve schopnosti kolektivu chráněné dílny. Od chráněné dílny pak spolehlivost,

určitou míru přizpůsobivosti a dobrou organizaci práce, kde se klade důraz na kvalitní zaškolování pracovníků.

U všech pracovníků je možné sledovat rozvoj pracovních schopností, samostatnosti a určité sociální orientace. Samozřejmě podle typu a hloubky postižení jsou vytvářeny úměrné nároky na práci, která je rozdělována tak, aby všichni poznali pocit úspěšnosti a společenské prospěšnosti. Již se také podařilo několik pracovníků chráněné dílny zapojit do běžného pracovního poměru. Chráněná pracoviště jsou posledním předstupněm k dosažení plné socializace (uplatnění v běžném pracovním prostředí) a splňují základní podmínku pro spokojený a smysluplný život postiženého člověka, což je jeho začlenění do pracovního procesu, zabraňují pocitu společenské nepotřebnosti lidem, kteří jinak zůstávají v domácí péči nebo jsou izolováni v zařízeních poskytující sociální službu (Modrý klíč - Výroční zpráva za rok 2010).

Chráněná dílna, ve které jsem projekt realizovala, se nachází v přízemí objektu. Velká místnost obsahuje široké pracovní stoly pro klienty, regály s pracovními pomůckami a materiály. V místnosti jsou také stroje na řezání dřeva, brusky, ponky a stroj na ohýbání a stříhání plechu. Místnost je rozdělena skleněnou stěnou, za níž jsou menší pracovní stoly určené ke kreslení, malování, stříhání a modelování. K dispozici je klientům i počítač a kopírovací stroj.

U dílny mají klienti i sociální zázemí. Kuchyňku, kde se mají možnost občerstvovat, místnost s pračkou, klidovou místnost určenou pro odpočinek a rehabilitaci, šatny a sociální zařízení pro muže i pro ženy. Je zde dostatečný prostor pro použití invalidního vozíku a speciální ergoterapeutické židle. Všechny materiály jsou plně dostupné klientům a uloženy v regálech s popisky.

Vzhledem k tomu, že ne všichni klienti každý den odcházejí domů, jsou součástí objektu Modrého klíče chráněné byty pro část klientů. Jiní s asistenty dojíždějí do zrekonstruovaných bytů na Praze 4. Chráněné bydlení je koncipováno jako bytové jednotky, kde každý klient má svůj pokoj, k dispozici je kuchyň spojená s obývacím pokojem. V kuchyňské části je umístěna kuchyňská linka s elektrickou varnou deskou, s myčkou. Je zde jídelní stůl se židlemi. V obývací části je sedací souprava a obývací stěna s televizí. V každém klientském pokoji je postel, křeslo se stolem a šatní skříň. Vedle

toho je v Modrém klíči i řada jednotlivých pokojů, umístěných uvnitř budovy. Tyto pokoje jsou standardně vybaveny. Klienti, kteří v nich bydlí, se stravují v jídelně.

3.1.3 Charakteristika výchovně vzdělávacích aktivit

Veškeré aktivity v Modrém klíči usilují o rozvoj dovedností lidí s mentálním handicapem, které jim umožní žít ve společnosti a využívat běžných služeb. V tomto zařízení jsou realizovány programy nácviku dovedností v oblastech komunikace, sociálních dovedností, sebeobsluhy, používání veřejných míst a služeb, využití školních dovedností, volného času apod.

Cílem je, aby lidé s mentálním handicapem dostali prostor a podporu k tomu, aby se mohli ve zmíněných dovednostech rozvíjet tak, aby poté mohli podle svého zájmu a možností v různých situacích postupovat samostatně, bez pomoci nebo jen s nápomocí. Druhým významným cílem je kompenzování nedostatků dovedností tak, aby uživatel mohl s pomocí asistenta provádět takové aktivity, které by dělal, kdyby nebyl handicapovaný. Měli by dostat takovou podporu, která jim umožní žít co možná neaktivnější život stylem, jaký si zvolí. Podpora je poskytována během celého roku. Na základě individuálního posouzení schopností a možností každého uživatele trvá tak dlouho, jak je potřeba, maximální časový limit není omezen. Poskytování podpory je omezeno rozsahem (na základě individuálního posouzení schopností a dovedností každého uživatele) - každý uživatel dostává jen takovou podporu, jakou potřebuje.

Vykonávat různé zájmové a rekreační aktivity patří k základním potřebám každého z nás. V Modrém klíči volnočasové aktivity pro klienty s mentálním postižením slouží zejména k překonávání únavy, k obnově pracovních schopností a vyváženosti jednostrannosti zaměstnání. Klientovi je nutné však i v této oblasti poskytnout jistou společenskou podporu, která může mít podobu projektů integračního a výchovného charakteru. Terapie nebo různé podpůrné činnosti se mohou využít i v rámci trávení volného času.

Aktivity s využitím hudby

Velmi dobré zkušenosti mají v Modrém klíči s rozvojem hudebních dovedností klientů a jejich pohybové kultury. Vytvářejí tím jejich kladný vztah k hudbě.

Z terapeutického hlediska nabízí hudební improvizace, které jsou mezi klienty velmi oblíbené, prostor k novým způsobům chování, vyjadřování, komunikace a sociálních interakcí. Improvizační činnosti poskytují klientovi příležitost k rozvoji kreativity a k samostatné volbě hudebních činností. S rozvojem terapeutického vztahu se pak dává možnost změnit ustrnulé reagování na přirozenější reakce, poté pak jejich včlenění do běžného chování klientů s mentálním postižením. Změna chování v rámci hudební skupiny může vést k podstatným změnám v jejich skutečném životě.

V průběhu terapie muzikoterapeut, působící v Modrém klíči, často využívá techniky hudebního zrcadlení a hudebního modelování. Při hudebním zrcadlení muzikoterapeut hudebně odráží to, co klient právě dělá. Pokud terapeut zrcadlí pohyby klienta, tím mu vlastně dává najevo, že jej přijímá.

Zrcadlení umožňuje velmi rychlé navázání kontaktu s klientem a podporuje jeho vlastní aktivitu. Patří k nejúčinnějším způsobům navázání komunikace hlavně u těžce mentálně postižených. Zrcadlit lze tak hudební i nehudební chování klienta. Hudebním zrcadlením může muzikoterapeut například nedirektivním a účinným způsobem konfrontovat klienta s projevy jeho nežádoucího chování.

Z pozorování klientů z Modrého klíče jsem se utvrdila v tom, že zpěv písní pomáhá lidem s narušeným řečovým projevem zlepšit jejich artikulaci, rytmus řeči a dechovou kontrolu. Lidem s mentálním postižením slouží písně k rozšiřování slovní zásoby, memorování důležitých údajů a zvládání sekvenčních úloh. Použití písní usnadňuje orientaci klientů v čase, prostoru a posloupnosti aktivit během dne. Mnohdy jim připomene významné okamžiky jejich života, které mohou sdílet s ostatními. Každý klient se může identifikovat s nějakou písní a s jejím textem. Vhodná píseň dokáže poskytnout potřebné emocionální zázemí. Např. klientka Jana nemluví, dokáže pouze broukat melodii písně. Podle její nálady přidává na intenzitě broukání melodie. Pakliže se jí něco nelíbí, sníží tóny a zvýší intenzitu. Jana se melodií i dorozumívá, když něco chce. Ráda se koupe ve vaně, brouká národní hymnu. Má ráda významné svátky jako jsou Vánoce, vánoční atmosféru, vánoční koledy, jejichž melodii si velmi ráda pobrukuje. Je bezprostřední, ráda je

pochválena, nechá se utiší. Vzhledem k částečné slepotě, reaguje na dotyky a zvukové signály.

Poslech hudby

usnadňuje navázání kontaktu a komunikace mezi asistentem a klientem nebo mezi klienty navzájem. Při mé návštěvě v bytě klientů se díky hudbě vytvořilo příjemné prostředí pro vyprávění a milé povídání, pro otázky a odpovědi. Pokud s klientem chceme řešit nějaké konkrétní problémy, poslech hudby nám usnadní začátek a pak i další rozvíjení třeba i pro klienta v tu chvíli nepříjemné komunikace. Tato metoda se mi velmi osvědčila v počátečním navazování kontaktu s klienty.

Pohybové aktivity při hudbě

podporují a rozvíjejí pohyb, koordinaci, vytrvalost a kreativní vyjadřování pohybem. Rytmus hudby pomáhá zvýšit především zájem a prožitek z pohybu a hudby. Klienti velmi oceňují vystoupení tanečnicků, kteří doplňují program oblíbených vernisáží. Velmi se jim líbí netradiční alternativní tance, orientální tance a lidové tance. Dokážou zhodnotit tanec, tanečnický a hudbu. Jsou velmi vnímaví, zejména klienti s kombinovanými vadami, zapojují se do rytmického tleskání a velmi hezky a spontánně oceňují tanečnický. Sami klienti se na taneční večery velmi těší, domlouvají se, s kým budou tančit. Především klientky by ocenily větší výběr tanečnicků i z jiných zařízení. Velmi rádi navštěvují velké akce pořádané například televizí Nova – jsou to diskotéková odpoledne, na nichž jim zpívají a hrají známé osobnosti z hudební branže. Mají velký přehled o českých zpěvácích a zpěvačkách a mnohé dokážou velmi přesně popsat a zhodnotit zpěv i jejich taneční vystoupení.

Aktivity se zaměřením na výtvarné činnosti

V Modrém klíči se věnují ve velké míře aktivitám zaměřeným na výtvarnou činnost. Dokládají to i pravidelné vernisáže obrazů klientů v galerii Modrého klíče, mnohé výstavy obrazů na městských úřadech, v kavárnách, vysoká prodejnost obrazů při výstavách a v prodejně Modrého klíče. Klienti si tyto činnosti velmi oblíbili, v současné době se chystá výstava na zámku Orlík.

V Modrém klíči také praktikují terapeutickou metodu arteterapii, která je jedním z psychoterapeutických postupů, který se opírá o výtvarné projevy klientů jako jeden z hlavních léčebných prostředků. V současné době se arteterapie uplatňuje ve výchovném procesu a využívá se zde výtvarné umění jako prostředek ke komunikaci. V arteterapii se obvykle rozlišují dva základní proudy, a to terapie uměním a artpsychoterapie, kde výtvořky a prožitky z procesu tvorby jsou dále psychoterapeuticky zpracovávány. Tyto výtvarné techniky se používají v Modrém klíči proto, aby klientům usnadnily vyjadřování jejich pocitů. Mohou pomoci rozkrýt vnitřní svět klienta, tak i především jeho zkušenosti s vnějším světem. Nabízejí alternativní řeč, neverbální a symbolickou. Jsou vhodné zejména u těch klientů, kteří se nesnadno vyjadřují.

Sportovní aktivity

Sport u mentálně postižených v Modrém klíči sehrává velmi významnou roli. Jeho aktivní provozování dodává životu klientů novou dimenzi. Trénink a účast v soutěžích napomáhá integraci této skupiny klientů do společnosti. Sport mentálně postižených se organizuje a realizuje na všech úrovních – rekreační, výkonnostní i vrcholové. Klienti Modrého klíče zastávají především rekreační sport, ale mají mezi sebou i vznikající reprezentanty především ve stolním tenisu.

Mezinárodní sportovní federace pro osoby s mentálním postižením (INAS-FID) nabízí těmto sportovcům účast na Mistrovství Evropy a regionálních mistrovstvích INAS-FID , v individuálních sportech: atletika, cyklistika, judo, klasické lyžování, sjezdové lyžování, plavání, stolní tenis, tenis, a v kolektivních sportech: basketbal a kopaná.

Organizované sportovní aktivity zařízení Modrý klíč jsou nabízeny v rámci sportovního klubu. Ke sportovním aktivitám jsou využívány tělocvičny základní školy a venkovní hřiště. Prostory jsou pro tyto aktivity vybaveny sportovním náčiním, náradím a pomůckami.

Podpůrné aktivity

Snoezelen

Snoezelen v Modrém klíči vznikl tak, že se v praktické činnosti s mentálně postiženými hledala možnost, jak jim nabídnout přiměřené aktivity. Pojem snoezelen je chápán jako záměrně vytvořené prostředí, ve kterém panuje atmosféra bezpečí a důvěry. Poskytuje co nejširší spektrum smyslových podnětů, tzn. senzoričnou stimulace.

Je to specificky vytvořené prostředí pro účely senzoričké stimulace, relaxace a prožití osobní zkušenosti. Slouží také ke zklidnění klienta, k rozvoji verbální a neverbální komunikace, ke stimulaci smyslů, k odbourávání rizikových projevů, posílení schopnosti adaptace, socializace, ke snížení poruch chování, pozornosti, nesoustředěnosti, k odbourávání impulzivity, k podpoře kognitivní a emocionální složky osobnosti. Ve snoezelenu je pak dovoleno vše, zde nikdo nikoho do ničeho nenutí, jde o možnost získávání skutečného mezilidského kontaktu.

Cílem snoezelenu je celkové uvolnění klienta, ke kterému pomáhá asistent tím, že mu nechá volnost a navodí příjemnou atmosféru. Klient má možnost vlastního rozhodování a volby činností. Veškeré hry, jsou nenásilné, uvolňující a zábavné a směřují k relaxaci, odpočinku a klidu.

Vernisáže

Každý měsíc probíhá ve společenských prostorách Galerie Modrého klíče za přítomnosti klientů vernisáž výtvarných děl. Střídají se zde klienti – výtvarníci s výtvarníky z řad umělců i amatérů. Byla jsem přítomna několika vernisážím a byla jsem velmi překvapena společenskou událostí, vřele vítanou klienty. Na každé vernisáži bylo připraveno občerstvení dílnou kuchařů a cukrářů. Společenskou událost si nenechali ujít především klienti, kteří se věnují výtvarné tvorbě a mnozí z těchto výtvarníků již vystavovali na výstavách nejenom v Modrém klíči, ale i ve výstavních prostorách kaváren, městských úřadů, účastnili se i dalších významných výtvarných soutěží. Výstava je vždy uvedena představením výtvarných umělců a úvodním slovem pana zástupce ředitelky panem Netušilem.

S vernisáží je vždy spojeno doprovodné vystoupení. Vystoupila zde hudební skupina, orientální tanec, zpěváci, komici, herci. Atmosféra je vždy příjemná, veselá, ale i dojemná a přátelská. Klienti si prohlédnou obrazy, popovídají si mezi sebou a ptají se vystavovatelů na jejich tvorbu. Vernisáže se zúčastňují nejen klienti, vychovatelé, ale i rodinní příslušníci, zástupci místního úřadu a další pozvaní hosté. Součástí vernisáže je i doprovodný prodej výrobků klientů, propagace Modrého klíče a besedy s klienty. I já jsem si dovolila připravit vernisáž našeho projektu Okna historie dokořán a besedu s klienty.

3.1.4 Charakteristika klientů

Realizace projektu se zúčastnilo 8 dospělých klientů chráněné dílny ve věku od 28 do 42 let. Z toho 1 žena a 7 mužů. Ne všichni dospělí s mentálním postižením jsou schopni nezávislé samostatné volby jak v bydlení, tak i v oblasti zaměstnání. Někteří z nich chtějí žít však nezávisle, bez rodičovského dohledu. Rodiče se musí odpoutat od svých obav na téma, jak to jejich děti zvládnou bez nich. Někteří však zůstávají i v dospělosti v pozici závislého dítěte. Mnozí klienti bydlí u svých rodičů, někteří využívají možnost chráněného bydlení. Mají problémy s navazováním partnerských vztahů, ať již je důvodem nesouhlas vlastních rodičů, nedostatek příležitosti, velké závislosti jednoho z rodičů na klientovi.

David, 35 let

Je velkým pomocníkem na dílně, velmi dobře komunikuje, má dobrou slovní zásobu. Při složitějších manipulacích je vždy připraven pomoci jak vychovatelkám, tak i ostatním klientům. Dokáže jim i poradit, jak určitou práci mají udělat. Při konfliktech mezi klienty dokáže usměrnit toho temperamentnějšího klienta. Má dokonalý přehled o dění na dílně. Má krátkodobou paměť. Denně dojíždí sám autobusem z Nuslí, kde bydlí s rodiči. O rodině nemluví, akorát, že jim rád a často pomáhá. Při sobotní brigádě se zúčastnil jako jediný z klientů této dílny. Sám přišel se zeptat, jestli nepotřebuju dopoledne pomoci s projektem, že by odpoledne šel pomáhat na zahradu. Celé dopoledne jsme si povídali a dění v Modrém klíči. Nadšeně mi popisoval akce, které zde probíhají a na které se velmi těší a také se jich rád účastní.

Jakub, 33 let

Je velmi komunikativní, usměvavý mladý muž. Velice rád kreslí a maluje především miniatury. Proto mne překvapilo, že se přihlásil, že chce spolupracovat na velkém obraze. V modrém klíči je již sedm let a každý den dojíždí s maminkou autobusem. Je velmi fixovaný na rodinu, těší se do dílny a odpoledne v půl třetí už vyhlíží maminku, se kterou pojedou domů. Chodí čistě a hezky oblečen, je neustále dobře naladěný. V dílně má své výhradní místo se stolkem, kde má výhled oknem do ulice. Zde rád kreslí, vyrábí náramky z drátků a korálků, ryje miniatury Prahy do ozdobného plechu. Ve své práci je velmi pečlivý, je pomalejší, ale zakládá si na detailech. Je velké silnější postavy, ale chováním dítěte. V práci se ptá, jestli to udělal dobře nebo správně, chce být chválen. Má přesně načasované přestávky na jídlo. V jídelně je mezi prvními a také se mezi prvními vrací do dílny, opět s úsměvem. Po obědě má rituál, musí se jít podívat do počítače na internet, co je nového ve sportu. Shlédne sportovní novinky a pak se věnuje psaní mailů. Jak mi tajně prozradil má známost a tak jak říká, musí napsat psaníčko své holce. Napíše pár mailů, znovu se podívá na sportovní události a jde pracovat na dílnu. Po druhé hodině již začne vyhlížet svoji maminku. Po vyzvednutí z modrého klíče maminkou, s ní odjíždí autobusem, kde jí vypráví, co celý den dělal.

Jaromír, 42 let

Jaromír je Modrém klíči pět let. Stará se o něj bratr, rodiče už zemřeli. Je silně nedoslýchavý. Má ale stále dobrou náladu, je pracovitý, ochotný pomoci. Velmi rád se zapojuje do společné práce. Je spokojen, když má své stálé pracovní místo. Nemá rád změny, které by ho znejistily.

Jiřík, 33 let

Dochází do Modrého klíče pátým rokem. Velmi rád se zapojuje do výtvarných činností. Je velmi tichý, usměvavý, nemluvný. Často kontroluje práci druhých, rád by i poradil v práci, ale protože se nemůže a neumí dostatečně vyjadřovat, nesrozumitelně zadrmlol a pokýve hlavou. Často se chodí občerstvovat do kuchyňky a velmi ochotně

obstarává pití pro ostatní klienty. Rád se také stravuje, takže když je svačina nebo oběd, je mezi prvními strávníky v jídelně. Bydlí u rodičů a denně dojíždí v doprovodu do Modrého klíče. Někdy je velmi mrzutý z toho, že mu moc ostatní nerozumí, ale vše si vynahrazuje v dílně svými specifickými obrázky brouků, motýlů a různých drobných zvířat, které nejraději kreslí perem a černou tuší.

Standa, 34 let

Při návštěvách v dílně jsem si uvědomila, že jsem kdysi Standu měla ve své třídě mateřské školy, kde jsem začínala svoji praxi. Byl to velmi hyperaktivní chlapec, který nevydržel si hrát, nesoustředil se na práci a neustále vykřikoval a tleskal. Přemýšlela jsem, kde jsem tleskání a neklid již viděla a zeptala jsem se ho, jestli náhodou nechodil do mateřské školy, kde jsem byla učitelkou. Najednou jsme si vzpomněli oba dva. Standa se mne začal vyptávat na jména mých kolegyň a mně začal oslovovat jménem. Bylo to pro mne velké překvapení, jak si vše pamatoval a jak mi vyprávěl, čím ho paní učitelky, uklízečky a kuchařky zaujaly. Je to neuvěřitelné zjištění pro mne samotnou. Všichni jsme se tomu velmi smáli i s klienty. Standa všem vyprávěl o mně, jak mne neposlouchal, ale že mne měl velmi rád a pořád se mu líbím. Hned se mi svěřil, že napsal dopis jednomu dětskému herci, který se mu velmi líbí a on mu pořád neposílá tu fotku. Je z toho velmi smutný, ale hned si vzpomněl na další historku a začal tleskat svým typickým způsobem. Bohužel nepozornost a nesoustředěnost mu zůstala. Je velmi nezodpovědný. Několikrát musel dát k dispozici svůj sešit, kde se sdělují informace o tom, jak klient pracuje a jaká je jeho pracovní morálka. Bohužel Standa by si pořád jen povídal a nepracoval. Občas ho chytí zlost, začne nadávat, je i trochu agresivní, ale není nebezpečný vůči okolí. Ostatní klienti si ho buďto nevšímají nebo ho okřiknou. On si prosazuje svoji pravdu, mnohdy i pláče vzteky. Žije stále jen s maminkou, která je poštovní doručovatelkou. Doma mamince nepomáhá, důležité je pro něho přijít domů, uvařit si kávu a dívat se na televizi. Občas ho maminka poprosí o pomoc, ale když se mu nechce, nepomůže. Do Modrého klíče dochází denně sám a odchází po obědě také sám domů. Občas se zastaví u dětského hřiště a rád pozoruje děti při hraní. Podle mého názoru to je i tím, jak má rád představitele dětských rolí, cítí se stále dítětem, ale v dospělém těle. Byl to pro mne velmi zvláštní pocit se setkat se svým žákem po téměř třiceti letech. Byla jsem za tuto zkušenost velmi vděčná a Standa

mne vždy nadšeně vítal při mých návštěvách a všem dokazoval, že se známe velmi dlouho a že se máme velmi rádi.

Veronika, 28 let

Každodenně dojíždí do Modrého klíče. Na první pohled je to velmi hezky upravená dívka, usměvavá a pracovitá. Má velké problémy s komunikací, její řeč vykazuje znaky vývojové dysfázie. Má také problémy s prostorovým vnímáním, matematickými představami a určováním dnů a měsíců. Malování ji příliš nezajímá, proto mne překvapilo, že se na chvíli zapojila do práce. Především ráda drátkuje a vyrábí náramky z drátků. Výrobky jsou velmi pečlivě sestavené. Pakliže je vyzvána k výtvarnému vyjádření, maluje velmi abstraktně a v moderním pojetí. Velmi ráda chodí plavat, ráda i tančí. Chodí velmi hezky oblékaná. Celá rodina se velmi hezky o ní stará a především sestra dbá o její úpravu zevnějšku

Petřík, 36 let

Bydlí v chráněném bytě v Modrém klíči. Jeho velkou starostí je, se neustále ptát, kdy už pojede domů za tátou do Modřan. Ptal se i mne, jestli jsem nepotkala jeho tátu a odkud jsem přijela. Když jsem mu odpověděla, že z Modřan, tak mi řekl, že jsem určitě potkala i jeho tátu. Je velmi náladový, když nechce pracovat, nikdo ho nedonutí. Má ale i své dny, kdy je usměvavý, v dobré náladě, velmi intenzivně pracuje. Ale často i vyžaduje pozornost jen svým hlasitým projevem, smíchem, křikem. Má dokonalý přehled, kdo přichází do dílny a odchází. Bohužel jeho pracovní morálka byla a je velmi nízká.

Lád'a, 30 let

Je velmi komunikativní mladý muž, který je velmi samostatný. Bydlí v chráněném bydlení, v bytě v Praze 4 ještě s jedním spolubydlícím a vychovatelem. Rád chodí samostatně nakupovat, má u sebe velký svazek klíčů a přesně popíše, jaký klíč k čemu je

určen. Na svazku je plno přívěsků, které všem ochotně ukazuje. Popisuje velmi rád místo, kde trávil dovolenou a že brzy pojede za svojí holkou.

3.2 Vlastní realizace projektu

Při tvorbě samotného projektu bylo nutné vycházet ze specifiky prostředí a situace. Při prvních návštěvách Modrého klíče jsem se rozhodla pro výtvarnou činnost a v tomto duchu jsem i projekt „Okna historie dokořán“ začal připravovat. Prostřednictvím tvůrčích činností, které jsou zaměřeny na vnímání, tvorbu a interpretaci budou aktivity realizované v projektu rozvíjet jejich smyslové vnímání, schopnost vyjadřovat a prezentovat emoce, představy, pocity, zkušenosti a myšlenky.

Tyto aktivity jím pomohou také uplatňovat neverbální komunikaci, zlepšovat jemnou motoriku a získávat další dovednosti. Vytváří příležitosti pro vzájemnou spolupráci, toleranci a napomáhání utváření postojů a hodnot. Projekt je docela časově náročný, vyžaduje nejen zájem klientů, ale klade i velké nároky na jejich soustředěnost, jemnou motoriku a koordinaci. Proto je velmi důležitá promyšlená motivace klientů a vytvoření dobré, přátelské a individuální spolupráce s nimi. Součástí motivace měla být i soutěž zaměřená na poznávání architektonických slohů, panovníků a pověstí. Odměnou by měl být pro soutěžící sborník projektu Okna historie dokořán.

Vzhledem k tomu, že projekt měl přiblížit klientům architektonické slohy – románský sloh, gotiku, renesanci a baroko, připravila jsem pro realizaci projektu bohatý obrazový materiál prezentující jednotlivé umělecké slohy. Dále jsem pro motivaci klientů připravila knížky věnované vybraným historickým obdobím, vyprávějící o panovnících, kteří v daném období žili. Současně jsem chtěla využít praktické zkušenosti a zážitky klientů z výletů do centra Prahy, kde se s konkrétními příklady daných stavebních slohů již setkali. a témata nejsou pro ně tudíž neznámá. Protože úkolem klientů bylo namalovat obrazy vybraných znaků charakteristických pro daný architektonický sloh a nakreslit obrázky budov, které jednotlivé slohy reprezentují, připravila jsem i obrazové materiály nezbytné pro realizaci těchto aktivit. Vycházela jsem také z toho, že výtvarná činnost má rehabilitační, ale i relaxační charakter a je klienty velmi oblíbená a hodně vyhledávaná.

S projektem jsem nejdříve seznámila vedoucí asistentku dílny a konzultovala jsem s ní časové rozpětí projektu, uvolnění klientů z pracovních povinností a možnosti jejich zapojení do projektu a místo, kde bychom se mohli věnovat aktivitám, které jsou součástí realizace projektu.

3.2.1 Cíle projektu

Obsahově je projekt rozdělen do čtyř tematických celků, které se budou věnovat jednotlivým stovebním slohům: románský sloh, gotika, renesance, baroko. Cílem každého bloku aktivit je seznámit klienty prostřednictvím vyprávění a obrazového materiálu s historickým obdobím a charakteristickými znaky slohu, který ho reprezentuje a dát klientům prostor aktivně vyjádřit prostřednictvím malby obrazu, svou představu spojenou s charakteristikou daného slohu. Na obraze mohou spolupracovat dva klienti. Výstupem projektu měla být výstava obrazů klientů v Galerii. Obrazy budou také vystaveny při Dnech otevřených dveří Školy SPMP Modrý klíč.

Pro projekt jsem si stanovila obecné cíle:

- motivovat klienty pro celoživotní učení ;
- vést klienty k všestranné a účinné komunikaci;
- rozvíjet u klientů schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;
- pomáhat klientům poznávat a rozvíjet své schopnosti i reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi v další profesní přípravě;
- vést je k poznávání národní kultury, její duchovní hodnoty a povědomí ji chránit

Klienti v rámci projektu dokáží :

- zvládnout základní dovednosti práce s výtvarným materiálem, manipulaci s výtvarnými pomůckami;
- promítnout do obrazů vlastní zkušenosti, prožitky a fantazii;
- projevit v rámci svých vyjadřovacích možností pocity z realizované tvůrčí činnosti vlastní a ostatních klientů;

- vyjádřit pocity a postřehy vztahující se k předkládaným uměleckým dílům.

3.2.2 Časová a prostorová organizace

Realizace projektu byla rozplánovaná na dobu dvou měsíců a bude prováděna v chráněné dílně. Malování bude probíhat v rámci dopolední a odpolední činnosti klientů. Vzhledem k tomu, že chráněná dílna musí plnit zakázky pro zadávající organizace, bylo možné pracovat v jednom dni maximálně se dvěma klienty. Současně bylo nezbytné respektovat jejich denní režim, dbát na nutné přestávky a na pitný režim. Z toho vyplývala nutnost počítat s větší časovou dotací na realizaci jednotlivých aktivit. Naopak pozitivním momentem je fakt, že výtvarná činnost bude probíhat v harmonizujícím prostředí jejich dílny. Toto prostředí je klientům důvěrně známé, a proto má vliv na snížení jejich vnitřního napětí, psychické nevyváženosti, nesoustředěnosti a v neposlední řadě i agresivity.

3.3 Realizační fáze projektu

3.3.1 První etapa projektu

Na úvod první etapy jsem seznámila všechny klienty s projektem Okna historie dokořán. Přiblížila jsem jim témata, kterým bychom se mohli společně věnovat. Zeptala jsem se, jakým způsobem by si představovali jejich ztvárnění a jaký materiál bychom si měli na projekt připravit. Společně jsme si prohlédli spoustu obrazového materiálu historických staveb. Ptala jsem se, jestli stavby poznají a jestli je viděli i ve skutečnosti. Po té jsme si připravili velké kartony a určili si, že vždy jeden karton bude představovat obraz charakteristického znaku daného slohu. Společně jsme si pak ujasňovali, jaká témata zvolíme pro ztvárnění znaků určitého slohu. Připravili jsme si pomůcky – barvy Balakryl, s kterými jsou klienti zvyklí malovat, tužky, štětce, vodu do kalíšků a hadříky.

V další části jsem již pracovala individuálně vždy jen s několika klienty.

S první skupinou jsme se věnovali románskému slohu. Požádala jsem klienty, zda bude někdo ochoten se jako první zapojit do projektu. Ze skupiny se mi přihlásil Jakub, který je zdatným výtvarníkem a velmi rád spolupracuje při výtvarné činnosti.

Jakub začal pracovat na ztvárnění okna v románském slohu. Společně jsme rozvrhli malbu na karton, upřesnili si, co by mělo být zobrazeno v okně. Jakub se rozhodl pro namalování rotundy a požádal mne o napsání ozdobného nápisu ROMÁNSKÝ SLOH. Při malbě jsem s ním vedla rozhovor, který mi umožnil navázat přátelský kontakt a vytvořit pro společné aktivity přátelskou atmosféru (viz příloha č.3).

S druhou skupinou jsme se věnovali období gotiky. Společně jsme probrali obrazový materiál a připomněli jsme si hlavní znaky tohoto architektonického slohu. Klienti navrhli, že bychom si mohli namalovat gotické okno jako je v Chrámu sv. Víta. Těšili se, že bude mít hodně barevných skliček, aby skrz něj svítilo barevně slunce. K malbě gotického okna se přihlásil David a Jaromír. David začal malovat základní tvar gotického okna, já jsem byla požádána o nadpis a Jaromír se potom pustil do vybarvování vitráží na okně.

Třetí skupina se věnovala renesanci. Při příchodu do Modrého klíče mne už nadšeně všichni klienti zdravili a ptali se mne, jak jsem prožila víkend, vyprávěli mi svoje zážitky. Poté jsme si vyjmenovali základní znaky staveb, vyprávěli jsme si v jaké době se sloh objevil a jaké typické stavby známe v Praze – renesanční věže, Letohrádek královny Anny – Belveder. Prohlédli jsme si společně obrazový materiál. Vyzvala jsme klienty, aby ztvárnili daný architektonický sloh. Přihlásil se Jiřík, který se již dříve zapojil do ztvárnění staveb jednotlivých slohů. Tyto kresby jsou nakresleny velmi zajímavým způsobem. Překvapilo mne mile, že se chtěl zapojit i do velkého malovaného obrazu.

Při závěrečném tématu věnovaném baroknímu slohu, jsem si s klienty připomenula dobu ozdobných dekorací, krásných obrazů, bohatého oblečení a monumentálních staveb - Chrám Panny Marie Vítězné na Malé Straně, Valdštejnský palác, Tyršův dům. Především jsme si připomněli znaky ozdobných oken té doby. A do výtvarného ztvárnění barokního okna se zapojila dívčí část osazenstva.

V rámci čtyř sezení s klienty byly vytvořeny velké obrazy. Ve volném čase mohli klienti kreslit drobné obrázky vztahující se k jednotlivým slohům. Na závěr této etapy projektu jsme s klienty roztřídili obrazový materiál, který při volných chvílích klienti vytvořili. Obrázky jsme zhodnotili, vystřihli a přilepili na velké malované deskové obrazy příslušných architektonických slohů. Kartony jsme oblepili lepenkou, aby se daly dobře

opřít o zeď a byly stabilní. Domalovali jsme nápisy, které jsme obtáhli kontrastní barvou. Po té jsme je odnesli do Galerie, kde jsme začali připravovat besedu o našem projektu (viz příloha č. 4).

3.3.2 Druhá etapa projektu

V druhé etapě byla realizována společná beseda k projektu Okna historie dokořán s účastníky projektu i s klienty z ostatních dílen. Připravovali jsme místnost, jejímž centrem se staly naše velké deskové obrazy. Byla zapojena technika k promítání obrazové prezentace, obrazový materiál v průhledných pevných deskách k dokreslení mluveného slova, hudební produkce dobové hudby, obrazový materiál o panovnících a odměny v podobě sborníku projektu Okna historie dokořán.

Besedy se zúčastnilo 32 klientů spolu s asistenty. Posadili se ke stolkům a tím se i vytvořily budoucí pracovní skupiny pro další úkoly. Moji klienti se posadili ke stolku a byli připraveni ukázat svá díla, rozdávat obrazový materiál a pomoci mi při hodnocení a vyhlášení výsledků soutěže.

Beseda měla představit i klientům Modrého klíče, kteří se realizace projektu nezúčastnili, dobu, kdy byly postaveny krásné historické stavby, které nyní můžeme obdivovat nejenom v Praze, ale v celé České republice. Postupně jsme představovali jednotlivé slohy a výsledky výtvarné práce klientů, kteří se danému slohu věnovali. Současně jsem se snažila přiblížit danou dobu vyprávěním o životě panovníků žijících v daných historických obdobích nebo vyprávěním pověstí, které se s k těmto obdobím vztahovaly.

Románský sloh

Nejstarší stavební památky v našich zemích byly postaveny v románském slohu. Jsou to stavby, které se vyznačují svojí hmotností, stavěly se především z kamene, většinou z opuky. Okenní i dveřní otvory jsou malé. Uvnitř stavby se pak malovaly na stěny malby. Stavěly se první kamenné stavby, a to především kostely a budovy klášterů, ke konci období také první hrady. Běžnou stavbou tak byla rotunda. Nejstarší kamennou stavbou v Čechách byl kostel sv. Klimenta na Levém Hradci, po přesunutí sídla Přemyslovců na

Pražský hrad pak kostel Panny Marie. Na Pražském hradě pak byla postavena bazilika sv. Jiří, dokončená v roce 921, první větší kamenná stavba. Za Václava pak byla vybudována rotunda sv. Víta. Pro ztvárnění tohoto období jsme zvolili románské okno s průhledem na stavbu rotundy. Na malbě se podíleli Jakub a David. Na kresbách rotund se Vám představí jednotliví autoři.

„V této době žije jeden z našich prvních významných panovníků Václav. Byl jedním z nejvzdělanějších panovníků. Když se chopil vlády, jedním z prvních úkolů si stanovil uklidnit poměry v knížectví. Nechal odvézt svoji matku z Prahy do Budče. Obratným diplomatickým krokem u sousedního saského krále zajistil zemi mír. Ale u českých pánů se nesetkal s pochopením a tak se proti králi spikli. Jejich cílem bylo vládnoucího knížete odstranit. V čele spiknutí se ocitl bratrův bratr Boleslav. A tak 28. září Václav cestou na ranní mši v Boleslavi při potyčce podlehl přesile a jeho mrtvé tělo zůstalo ležet před dveřmi kostela. Tři roky po Václavově smrti byly jeho tělesné ostatky převezeny do Prahy a uloženy v kostele sv. Víta. Postupem času začala česká společnost uctívat Václava jako mučedníka a dosáhla jeho svatořečení.

Otázka: *Kdo by věděl, kde stojí socha sv. Václava v Praze?*

Odpovědi: *Na Václaváku, v Praze, v centru Prahy.*

Otázka: *Dokážete ji popsat?*

Odpovědi: *Václav sedí na koni, Kouká z koně.*

Otázka: *Jak se jmenuje náměstí podle tohoto významného panovníka?*

Odpovědi: *Václavák, Václavácké náměstí, Václavské náměstí.*

Otázka: *Kdy slavíme státní svátek?*

Odpovědi: *V září, v říjnu, když má Václav svátek.*

Vyzvala jsem klienty, aby se ve svých pracovních skupinách poradili a pak zvolili jednoho svého zástupce, aby na danou otázku odpověděl. Stačila jednoduchá odpověď. Většinou se ale klienti hlásili o slovo a odpovídalo více zástupců. Odpověď jsem vyhodnotila a mí asistenti – klienti, se kterými jsem po celou dobu spolupracovala,

zaznamenali bod dané skupině. Většina odpovědí byla správná. Moji pomocníci kreslili ke skupinkám za správné odpovědi barevná kolečka.

Následuje První staroslověnská legenda o sv. Václavu (viz příloha č. 5).

Gotika

Za znaky gotiky se počítají lomený oblouk, žebrová klenba, opěrný systém, štíhlost tvarů směřujících vzhůru. Stavělo se buď z kamene, nebo z vysokých cihel. Gotickou architekturu doplňovaly plastické detaily s figurální, zvířecí a rostlinnou tematikou a malby. Jako typickým znakem pro gotiku jsme zvolili gotické okno s vitráží a žebrovou klenbu. Na malbě se podílel Jaromír a Jiřík. Kresby gotických staveb představil především Jiřík, kterého tato doba nesmírně oslovila.

Pro dokreslení dané doby jsme divákům představili připravenou prezentaci gotiky a pustili i hudbu připomínající tuto dobu. Po prezentaci jsem se vrátila k významnému panovníkovi té doby Karlu IV.

Karel IV. Syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny se původně jmenoval Václav. Jméno Karel obdržel jako chlapec ve Francii, kam jej otec poslal, aby získal náležité vzdělání a rozhled. Když se po deseti letech vrátil do Čech, mluvil francouzsky, italsky, latinsky a německy. Brzy po svém příchodu se ve vlasti dočkal neobyčejné obliby. Na místě románské baziliky sv. Víta začala vyrůstat gotická katedrála. Karel zastával úřad moravského markraběte, pak byl mladším králem. Po té byl zvolen římským králem a po smrti svého otce se stal českým králem. Pro pražský korunovační ceremoniál přikázal vytvořit novou královskou korunu, zvanou svatováclavská. Z Prahy začal budovat politické a kulturní centrum. Založil pražskou univerzitu, Nové Město pražské, nechal postavit Kamenný most, hrad Karlštejn. Nechal zdokonalit pražské opevnění, včetně stavby Hladové zdi. Měl čtyři ženy.

Otázka: *Kdo z vás by poznal významné stavby na obrázcích?*

Odpovědi: *Chrám svatého Víta, Karlštejn, Karlův most.*

Otázka: *Jaký hrad nechal postavit?*

Odpovědi: *Karlštejn.*

Otázka: *Viděli jste muzikál Noc na Karlštejně?*

Odpovědi: *Ano, hráli a zpívali tam.*

Otázka: *Jak se jmenuje gotická katedrála na pražském hradě?*

Odpovědi: *Svatý Vít, chrám.*

Opět byli klienti vyzváni k odpovědím. Mnozí se chtěli i vyjádřit především k filmu Noc na Karlštejně, který většina z nich viděla. Většina odpovědí byla správná, téma je velmi zajímavé, měli radost, že mají body.

Následuje Proroctví slepého mládence - A. Jirásek – Staré pověsti české (viz příloha č. 6).

Renesance

První renesanční památkou je vstupní portál Španilé věže zámku v Tovačově ze stejného období pochází také portál jižní brány zámku v Moravské Třebové. Teprve následně se pak renesance částečně projevila v Praze - okna nově zbudované části královského paláce na Pražském hradě. Renesance se v českých zemích uplatnila nejvíce u šlechty a měšťanů. Staví se honosné šlechtické paláce, jako např. Lobkovický palác na Hradčanech. Hrady se hojně přestavují na zámky. V Praze se také staví Letohrádek královny Anny – Belveder. K přiblížení renesance pro vás namaloval Petřík a Standa renesanční okno s průhledem na renesanční věž. Naši kreslíři pro Vás nakreslili renesanční stavby z Prahy.

K nejrozporupnější českým panovníkům patřil Rudolf II. Z Prahy učinil svou rezidenci a ta se stala věhlasným kulturním centrem. Vlastnil rozsáhlé umělecké sbírky nejslavnějších evropských výtvarníků. Tehdy se také velmi prosazovala astrologie, alchymie a černá magie. V Praze tehdy působili alchymisté, astronomové.

Otázka: *Kdo to byl Golem?*

Odpovědi: *Socha, chodící socha, obr, strašidlo, měl v hlavě kuličku.*

Otázka: *Jaké vědy se tehdy v Praze rozvíjely?*

Odpovědi: *Kouzelníci, hvězdáři, čarodejníci.*

Otázka: *Co zkoumá astronom?*

Odpovědi: *Oblohu, hvězdy, Slunce, Venuši, Mars, Měsíc.*

Klienti se překřikovali, při těžších odpovědích jsem jim pomáhala v artikulaci. Opět většina odpovědí byla správná. byly zaznamenávány body.

Následuje ukázka z filmů *Císařův pekař a Pekařův císař.*

Baroko

Barokní architektura se vyznačuje velkou zdobností, nadýchaností, dynamickými tvary, ornamenty a vlnitými křivkami. Kromě kostelů byly přestavovány šlechtické zámky a stavěny nové, jež obklopovaly francouzské zahrady. Architekturu je možné rozdělit na – církevní památky, feudální sídla, prostředí měst, sochařství a lidová architektura. Baroku jde především o vnější dojem, a proto i dřevěné oltářní architektury a kazatelny dostávají nátěry jako by byly z barevných mramorů. Zaznamenalo navrácení se zpět k Bohu a tedy i k nadpozemským hodnotám. Vyznačuje se především odklonem od přírody a zaměřením se na vlastní duši. Nejvíce známé jsou pražské barokní stavby jako Chrám Panny Marie Vítězné na Malé Straně, Chrám sv. Mikuláše, kostel P. Marie Sněžné, Loreta na Hradčanech nebo Strahovský klášter. V době baroka se také rozvíjelo sochařství a malířství. Barokní okno pro Vás namalovali Láďa a Veronika. Kresby vytvořili všichni klienti dílny.

Pobělohorské období nepatří v našich dějinách právě k populárním epochám. Ačkoliv Alois Jirásek věnoval svůj román *Temno dění* v první polovině 18. století, toto temno se rozprostírá nad celou dobou baroka v naší historii, ale neprávem.

Otázka: *Jak se jmenuje významný klášter v Praze?*

Odpovědi: *Na Hradě, je pod Hradem.*

Otázka: *Jaké další umění se v době baroka rozvíjelo?*

Odpovědi: *Malování, kreslení, oblékání.*

Otázka: *Jak poznáme barokní stavbu?*

Odpovědi: *Je tlustá, je bachratá, je kulatá, má zdobítka.*

Společně s klienty z mé dílny jsme zaznamenávali správné odpovědi a vyhodnotili jsme všechny skupinky. Všichni klienti se aktivně zapojili do vyhodnocení a vyhlášení výsledků. Hodnotili jsme celkem pět skupin. Do soutěže se zapojili skoro všichni studenti. Vyhlásili jsme pořadí skupin, poblahopřáli jsme vítězům a všem soutěžícím jsme rozdali nákresy oken, která si budou moci vybarvit podle sebe.

Na konci besedy jsem poděkovala účastníkům besedy za to, že se přišli podívat na naši malou výstavku Oken a že jsme jim mohli představit svůj projekt Okna historie dokořán. Ocenila jsem jejich pozornost a aktivitu. Také jsem přede všemi poděkovala klientům, kteří se podíleli na vzniku krásných maleb a kreseb a kteří mi také pomohli asistovat při soutěži a rozdala jsem jim malý sborník projektu Okna historie dokořán, kde si znovu mohli prohlédnout znaky architektonických slohů a nejznámější stavby (viz příloha č.7).

Na závěr jsem se zeptala klientů, co se jim nejvíce líbilo na besedě a co by ještě chtěli vědět. Klienti se nadšeně ptali na jednotlivé stavby, které měli k dispozici na obrázcích. Vysvětlovali jsme si znovu přínos Václava a Karla IV. v českých dějinách. Vyprávěli mi zážitky z procházek Prahou, které významné stavby navštívili, kam by se ještě chtěli podívat, co by je zajímalo. Povídali jsme si o filmech, které charakterizují danou dobu. Jeden klient celou besedu dokumentoval pomocí fotoaparátu a pozval mne na svoji výstavu fotografií, kde budou i fotografie z besedy.

3.4 Hodnotící fáze projektu

3.4.1 Hodnocení aktivit klientů

David

Velmi dobře se zapojil do projektu. Při práci byl samostatný, věděl si se vším rady. Jednotlivé úkoly jsem mu pouze připomínala. Do práce na projektu se zapojil i v sobotu, kdy byla vyhlášena brigáda v Modrém klíči. Dopoledne se věnoval projektu a odpoledne šel pracovat na zahradu. Projekt si vzal více méně za svůj a pořád byl v kontaktu s klienty, kteří na něm spolupracovali.

Jakub

Vytvářel nejenom malovaný obraz, ale rád kreslil v době volna obrázky spojené s daným tématem. Rád vytváří detaily. Ve své práci je velmi opatrný, má strach, aby někomu něco nepokazil. Neustále se ubezpečoval, že maluje dobře. Velmi jsem ho chválila za výtvarnou tvořivost a nápady, které realizoval ve svých kresbách.

Jaromír

Poprosila jsem ho o pomoc při malování obrazu, ochotně se zapojil. Byl ale nejistý, chtěl neustále ujišťovat, že práci dělá dobře, že maluje správně tahy, tvary a volí dobře barvy. Měl radost, že bylo vše v pořádku. Stále jsem ho chválila a usmívala jsem se na něj. Poradila jsem mu, když si nevěděl rady. Pracoval pomalým tempem, ale velmi pečlivě. Jakmile jsem se k němu postavila, ptal se, jestli je vše v pořádku. Pochválila jsem ho, pohládila a společně jsme si ujasnili další postup. Výsledek byl krásný. Jaromír si dal velmi záležet na malbě obrazu, pečlivě si rozvrhl gotické okno na části a na barevná sklíčka výplní. Barvy volil velmi opatrně, aby se nesetkávaly spolu. Později ještě vitráž domaloval. Výsledek byl úžasný. Jaromíra jsem velmi chválila před všemi a i ostatní klienti ho pochválili za krásné gotické okno.

Jiřík

Pracoval intenzivně jak na malbě obrazu, tak především na kresbách. Velmi rád kreslí tuší a jeho typické tahy a výtvarná koncepce obrázků je velmi atypická, neobvyklá a domnívám se, že i neopakovatelná. Je málo komunikativní, ale dokáže si ve výtvarné tvořivosti prosadit svou a výsledek je opravdu jedinečný.

Standa

I když má problémy se soustředěností a trpělivostí, zapojil se ze začátku velmi aktivně do malby obrazu. Věnoval se malování hrubých obrysů, detaily ho nebavily. Po té malování opustil. Ve volných chvílích se věnoval kresbě, ale mnohé charakteristické rysy budov ho natolik rozčílily, že přestal kreslit a chodil rozčíleně po dílně. Vše jsem zpozorovala a tak jsem Standu začala uklidňovat. Začali jsme si spolu povídat o školce, on mi vyprávěl o kamarádech, s kterými si tehdy hrál a tím se uklidnil. Po té se vrátil k rozdělané kresbě a pokračoval v kreslení. Velmi aktivně mi asistoval na besedě k projektu.

Veronika

Je abstraktním umělcem. Její samostatná díla by se mohla vystavovat na výstavě moderního umění. Proto mne překvapilo, že se i ona zapojila do malby historického okna. Musely jsme si spolu vyjasnit určité body malby, protože Veronika má velké problémy s prostorovou orientací, ale i přesto se pustila do výtvarné práce. Kontrolu nad její činností převzal David, který jí láskyplně vedl v malování.

Petřík

Specializoval se na obtahování nápisů a jejich následné vybarvování. Velmi často se vyptával, zda nepřetahuje, jestli vybarvuje dobře a dal si na práci velmi záležet. Neustále jsme ho motivovala, chválila a nazývala písmomalířem, z čehož měl velkou radost.

Láďa

Má problémy s komunikací. Takže jsem se mu vše snažila vysvětlit a on na znamení porozumění kývl vždy hlavou. Velmi hezky se zapojil do malby, svým pomalým, ale přesným tahem štětce mne udivoval. Překvapil mne i detailní kresbou.

3.4.2 Sebereflexe

Když jsem byla poprvé pozvána do Modrého klíče, vstupovala jsem do tohoto zařízení s velkými rozpaky, zda vůbec zvládnu komunikovat se skupinou dospělých klientů, ale zároveň jsem se velmi těšila na spolupráci s nimi. Při své práci s různě starými klienty jsem se často a ráda věnovala výtvarným činnostem. V práci s dospělými mentálně postiženými klienty jsem se rozhodla pokračovat v této relaxační činnosti a využít ji jako prostředku k rozvoji výtvarného vnímání.

Měla jsem málo zkušeností s dospělými klienty, ale přesto mne spolupráce vždy velmi zajímala. Měla jsem představu projektu o historii naší země a chtěla jsem se zaměřit na výtvarné činnosti, které sama využívám ve svém volném čase a předávám je také svým studentům. Seznámila jsem se se skupinou klientů a s jejich asistenty a všichni na mne zapůsobili velmi mile a přátelsky. Ke skupině jsem začala pravidelně docházet a blíže se seznamovala s prostředím Modrého klíče, dílnou. Pozorovala jsem ale především klienty, jaké mají návyky, schopnosti a dovednosti. Utvrzovala jsem se v dobrém výběru témat projektu, která jsem ještě dále promýšlela. Zjistila jsem, že klienti se velmi rádi věnují výtvarným činnostem a že jejich zapojení do projektu bude velmi přínosné jak pro ně, tak i pro mne. Přípravu na projekt jsem pečlivě rozmyšlela a rozhodla jsem se také pozvat ostatní klienty na besedu. Zpočátku jsem váhala, jestli jsem učinila správné rozhodnutí, ale v průběhu realizace projektu jsem se ujistila, že je to dobrý nápad, vzhledem k ocenění mé skupiny klientů jejich kamarády a kamarádkami.

Při přípravě projektu jsem dokázala klienty motivovat k samostatnému vyhledávání materiálu k danému tématu v knihách, na internetu. Překvapovalo mne, s jakým mimořádným zájmem vše vyhledávali, sledovali, jak se učili novým poznatkům.

Materiál, který jsem zvolila pro práci na projektu, byl vybrán dobře. Tvrdý karton byl vhodným podkladem pro malbu Balakrylem, který byl dobře krycí barvou, nestékal a dobře

zasychal. Také míchání barev bylo jednoduché i tím, že byly dobře ředitelné vodou. Trochu jsem měla obavy s komunikací s některými klienty, kteří jsou hyperaktivní. Ale ty se naštěstí rozplynuly po prvním samostatném povídání s jednotlivými klienty. Velice mne dojímalo jejich přátelské přivítání a loučení při mých pravidelných návštěvách. Při výtvarných činnostech jsem čím dál více klienty poznávala, postupně si získávala jejich důvěru a začala s nimi i řešit jejich starosti a radosti, se kterými se mi svěřovali. Často završili své svěřování pohlazením nebo mi říkali, jak mne mají rádi. Velmi mne to všechno mile překvapilo. Nepředpokládala jsem, že v poměrně krátké době jsme si společně s klienti vybudovali tak hezký vztah. Během realizace projektu jsme se spřátelili. Po vytvoření velkých obrazů představující témata projektu, jsme začali připravovat besedu pro ostatní klienty. Byla jsem ráda, že jsem se nebála zapojit klienty do přípravy a podporovala jsem je v jejich iniciativě. Za to, že se tak pěkně zapojili do prezentace a vyhodnocování soutěží, jsem na ně byla náležitě pyšná. Společně jsme byli zvědaví na reakce jejich kamarádů na náš projekt. Byli jsme nadšeni ze zapojení skoro všech klientů do soutěží a když nám ostatní klienti nadšeně tleskali, bylo poznat, že moji asistenti byli dojatí. Myslím si, že se projekt líbil jak klientům, kteří na něm spolupracovali, tak i těm, kteří se zúčastnili naší besedy. Vše bylo velice podnětné, a motivující nejenom pro mne, ale především pro klienty. Jejich rozzářené oči a úsměv si budu dlouho pamatovat.

3.4.3 Beseda

S přípravou besedy k našemu projektu mi velmi pomohli klienti, se kterými jsem spolupracovala na deskových obrazech. Vysvětlila jsem všem, že bych ráda představila i ostatním klientům Modrého klíče projekt, na kterém se všichni podíleli. Společně jsme připravili prostory a klienti souhlasili, že mi pomohou při prezentaci a organizaci soutěže. Moji klienti byli pyšní na to, že mohou být nápomocni a že vyhodnotí soutěž ostatních. Společně jsme také připravili otázky do soutěže. Zejména Standovi jsme připomínali, že nesmí prozradit správné odpovědi. Byla jsem překvapena nadšením a radostí klientů. Bylo dojemné je pozorovat při rozdávání materiálů, prezentování svých děl a pomoci při vyhodnocování soutěže.

Spolu s mými spolupracovníky jsem byla zvědavá na reakce ostatních klientů. Po krátkém uvedení projektu a prvním představení malovaného obrazu jsem byla mile

překvapena zájmem ostatních. Při vyhlášení soutěží se snažili všichni zapojit a vykřikovali správné odpovědi. Byla vidět radost z pochvaly a další zvědavé očekávání, co dalšího jsme si pro ně připravili a čím je překvapíme. Při prezentacích jsem zaslechla hodně pozitivních komentářů klientů a všichni jsme byli překvapeni úspěchem, který se v průběhu besedy rýsoval. Sami moji klienti měli radost ze zapojení svých kamarádů a kamarádek do besedy. Po skončení besedy nám všem udělal radost hlasitý potlesk a nadšené výkřiky klientů. Byla jsem na svoje spolupracovníky velmi pyšná a všem jsem poděkovala. I po skončení besedy jsme odpovídali klientům na otázky. A největší odměnou pro nás byly dotazy na pokračování besedy. Celou besedu také dokumentoval klient, který se zabývá fotografováním. Mnozí nám sdělili, že se jim beseda moc líbila a že to bylo moc zajímavé a že plno informací se dozvěděli až od nás. Beseda byla velmi hezkým a povzbuzujícím zakončením našeho projektu Okna historie dokořán

4 Závěr

Cílem předkládané diplomové práce bylo připravit, zrealizovat a zhodnotit projekt volnočasových aktivit pro klienty Školy SPMP Modrý klíč – Okna historie dokořán..

Před zahájením projektu jsem měla možnost se seznámit s klienty, s mírou jejich handicapu, s jejich specifickými zájmy a postoji a s prostředím, ve kterém žijí. Díky vstřícnosti zaměstnanců jsem si prohlédla a poznala prostředí Modrého klíče. Během doby, po kterou jsem docházela do chráněné dílny, si klienti na mne velmi zvykli, vzniklo mezi námi i přátelské pouto. Mnozí z nich mne oslovovali mým jménem a nabídli mi tykání. Atmosféra byla vždy velmi příjemná, přátelská i důvěrná. Při práci se mi s nimi velmi dobře spolupracovalo.

Volba témat projektu byla zvolena velmi dobře. Všichni klienti se zajímali o umění a kulturu, která každého z nás provází po celý život. Utvrdila jsem se v přesvědčení, že tvůrčí činnost je nejlepším rehabilitačním a relaxačním prostředkem pro dospělé klienty s mentálním handicapem. Rozvíjením tvůrčích schopností jsem klientům otevřela pomyslnou bránu k jejich vlastní tvorbě, sebeprosazení, snažila jsem se zvýšit jejich sebevědomí.

Přiblížením architektonických slohů – románského slohu, gotiky, renesance a baroka jsem všem připomněla jejich osobní zážitky, krásné chvíle prožité s rodinou a umělecké prožitky, které velmi pěkně dokázali projevit při malbě a kresbě památek.

Při realizaci projektu spolu klienti velmi pěkně, všestranně a účinně komunikovali, vzájemně si radili, podporovali a chválili se navzájem. Tím se i rozvíjela spolupráce, během níž docházelo ke vzájemnému respektu. Klienti dokázali ocenit vlastní úspěchy i úspěchy druhých.

V průběhu realizace projektu jsem pomáhala klientům poznávat a rozvíjet jejich schopnosti i reálné možnosti, které jsou u lidí s mentálním handicapem mnohdy podceňovanými. Osvojené vědomosti a dovednosti budou určitě uplatněny v profesní přípravě, jak už mne o tom ujistili asistenti klientů. Témata, která jsem pro klienty vybrala, jim byla velmi blízká.

Před samotnou realizací projektu, jsem se seznamovala s výrobky, s výtvarnými díly klientů a ubezpečovala jsem se, že zvládnou základní výtvarné dovednosti. Skutečnost předčila mé očekávání. Klienti nejenom že zvládli manipulaci s barvami, ale dokázali i míchat barevné odstíny, poradili si s manipulací s výtvarnými pomůckami, většina z nich se orientovala v rozvržení výtvarného díla. Vždy před přestávkou umyli štětce a zavřeli barvy. Ve volných chvílích a při relaxaci dle zájmu, klienti kreslili obrazové přílohy tematických celků.

Nad obrazy jsme společně vedli rozhovory, které se týkaly daného tématu. Klienti mne mi vyprávěli vlastní zážitky a prožitky spojené s daným architektonickým slohem, historickou památkou nebo budovou s daným tématem spojenou. Někteří z nich neměli dostatečné vyjadřovací schopnosti, ale jednoduché otázky či odpovědi doplnili úsměvem, rozzářenými očima a pokyvováním hlavy. Já jsem jim dávala najevo, že si cením a vážím jejich zapojení do projektu a že bez jejich pomoci bychom projekt nemohli realizovat. Tím i mezi námi vzniklo silnější pouto, přátelství a důvěra. Při práci se na mne obraceli klienti i s osobními radostmi a starostmi a to mne velmi potěšilo a velmi jsem si toho vážila.

Vyvrcholení projektu jsem směřovala k vernisáži a besedě s klienty i z dalších dílen. Poznávání národních kulturních památek, orientace v historických období, seznámení s nejvýznamnějšími panovníky dané doby, připomenutí ukázek historických filmů, poslech dobové hudby, to vše zanechalo v klientech hluboké zážitky. Velmi mne to překvapilo a mile potěšilo. Viděla jsem na ostatních klientech, kteří se na projektu nepodíleli, jejich zájem a radost, že se mohli zúčastnit besedy. Otázky, vyprávění a sdělování zážitků pokračovalo i po skončení besedy a já jsme měla radost, že projekt, který mi pomáhali klienti vytvořit a realizovat, bude pokračovat. Na přání klientů dojde i k rozšíření tématu, k výstavě obrazů s tematikou zajímavých architektonických budov spojených s historií České republiky a hlavního města Prahy.

5 Seznam použité literatury

- BALHAROVÁ, K. *Projekty ve výuce od A do Z*. 1. vyd. Praha KB . 2008
- CASEOVÁ, C. - DALLEYOVÁ. *Arteterapie s dětmi*. 1. Vyd. Praha: Portál. 1995. ISBN 80-7178-065-0.
- ČERNÁ, M. a kol. *Česká psychopedie*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 2008. ISBN 978-80-246-1565-3.
- ČORNEJ, P. *Panovníci českých zemí* 1. vyd. Praha: Fragment. 1992
- EDELSBERGER, L. *Defektologický slovník*. 1. vyd. Praha: H&H. 2000. ISBN 80-86022-76-5.
- HEROUT, J. *Staletí kolem nás*. 1. vyd. Praha: Panorama. 1981
- CHRÁSTKA, M. *Metody pedagogického výzkumu* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- MAŇÁK, J. – ŠVEC, Š. *Slovník pedagogické metodologie*. 1.vyd. Brno: Paido. 2005. ISBN 80-7315-102-2.
- MONATOVÁ, L. *Speciálně pedagogická diagnostika z hlediska vývoje dětí*. 1. vyd. Brno: Paido. 2000. ISBN 80-85931-86-9.
- MONATOVÁ, L. *Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska*. 2. vyd. Brno: Paido. 1998. ISBN 80-85931-60-5.
- NOVOSAD, L. *Poradenství*. 1. vyd. Praha: Portál. 2009. ISBN 978-80-7367-509-7
- PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. 1998. ISBN 80-85931-65-6.
- PORTNER, M. *Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadující trvalou péči*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-582-0.
- PRŮCHA, J. - WALTEROVÁ, E. - MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 6. vyd. Praha: Portál. 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

SLAVÍKOVÁ, V. - SLAVÍK J. Výtvarné čarování. Praha: Karolinum. 2000

SLOWIK, J. Speciální pedagogika. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s. 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.

STRNADOVÁ, I. Od marginalizace k důstojnému životu. Praha: Karolinum. 2009. ISBN 978-80-7290-413-6.

STRNADOVÁ, I. Rodiny osob s mentálním postižením. 1. vyd. Praha: Karolinum. 2008. ISBN 978-80-7290-388-7.

ŠIŠKA, J. Mimořádná dospělost. 1. vyd. Praha: Karolinum. 2005.

ŠVARCOVÁ, I. Mentální retardace. 4. vyd. Praha: Portál. 2011. ISBN 978-80-7367-889-0.

VÁGNEROVÁ, M. Psychologie pro pomáhající profese. 1. vyd. Praha: Portál. 2004.

VYSOKAJOVÁ, M. Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení. 1. vyd. Praha: Karolinum. 2000. ISBN 80-246-0057-9.

ZELINKOVÁ, O. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. 1. vyd. Praha: Portál. 2001. ISBN 80-7178-544-X.

Internetové zdroje

www.dobromysl.cz

www.diakonieplzen.cz

<http://azprojekty.wz.cz/>

6 Seznam příloh

1 Práva lidí s mentálním postižením

2 Ukázka chráněného bydlení

3 Rozhovorů s klienty

4 Realizace projektu Okna historie dokořán

5 První legenda o sv. Václavu

6 Proroctví slepého mládence – Staré pověsti české

7 Sborník projektu Okna historie dokořán

Fotografie jsou uvedeny na základě souhlasu klientů Školy SPMP Modrý klíč.

Práva lidí s mentálním postižením

Mezinárodní dokumenty a světové trendy

Všechny současné právní dokumenty odrážejí filozofii, že člověk s MP je předmětem sociálních práv. V praxi to představuje snahu o trvalé zlepšování životních podmínek, zajištění rovnoprávného postavení a naplnění základních a specifických potřeb osob s MP.

Ve všech uvedených dokumentech jsou zastoupeny současné trendy:

- personalizace;
- normalizace;
- partnerství;
- decentralizace;
- deinstitucionalizace;
- koordinace;
- integrace, inkluze.

Všeobecná deklarace lidských práv

10.12.1948, Charta OSN

čl. 1: „všichni lidé se rodí svobodní a rovní v důstojnosti a právech“

cíl: přimět každého jednotlivce i příslušné orgány k prosazování úcty k právům a svobodám občanů prostřednictvím výchovy a vzdělávání

Evropská konvence o ochraně lidských práv a základních svobod

1950, Rada Evropy

Evropská sociální charta

1961, Rada Evropy

vymezuje a definuje obsah jednotlivých práv a zvláště zdůrazňuje práva určitých kategorií osob vyžadujících zvláštní ochranu

výslovně zmiňuje právo na zaměstnání osob se zdravotním postižením: „Osoby zdravotně postižené mají právo na přípravu k výkonu zaměstnání a na profesní a sociální readaptaci, bez ohledu na původ a povahu jejich postižení.“

Deklarace práv mentálně postižených osob

1971, OSN

mentálně postižená osoba má stejná práva jako ostatní občané, výslovně:

právo na řádnou léčebnou péči, výuku a výchovu, které umožní v maximální míře rozvinout její možnosti a schopnosti

plné právo pracovat podle svých možností nebo se zabývat jinou užitečnou činností a žít se svojí rodinou

pokud je nevyhnutelné umístění ve speciálním zařízení, musí podmínky v něm co nejvíce odpovídat podmínkám normálního života

omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům musí být jasně určeno a pravidelně kontrolováno, zároveň musí být stanoven kvalifikovaný opatrovník

čl. 6: „postižený má právo být chráněn před jakýmkoli vykořisťováním, zneužíváním nebo ponižujícím zacházením“

Deklarace práv zdravotně postižených osob

vyhlášeno Valným shromážděním OSN, 1975

„Zdravotně postižení, bez ohledu na původ, povahu a závažnost svého postižení, mají stejná základní práva jako jejich vrstevníci, mezi něž patří v první řadě právo žít důstojný, pokud možno plnohodnotný, život.“

Úmluva č. 159 o pracovní rehabilitaci a zaměstnávání zdravotně postižených

1985, Mezinárodní organizace práce

osoba se zdravotním postižením = „každá osoba, jejíž vyhlídky nalézt a zachovat si vhodné zaměstnání a dosahovat v něm postupu jsou podstatně sníženy v důsledku náležitě ověřeného tělesného nebo duševního poškození“

Úmluva o právech dítěte

1989, OSN

čl. 23: „Duševně nebo tělesně postižené dítě má požívat plného a řádného života v podmínkách zabezpečujících důstojnost, podporujících sebedůvěru a umožňujících aktivní účast dítěte ve společnosti.“

Standardní pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením

28. října 1993, Valné shromáždění OSN

cíl: zajistit pro ZP stejná práva jako mají ostatní, za tímto účelem mají být přijata příslušná opatření odstraňující překážky, které brání zdravotně postiženým v uplatňování těchto práv a v plné integraci do všech společenských aktivit

standardní pravidla nejsou z hlediska mezinárodního práva závazná, pokud však budou aplikována velkým počtem států, mohou se stát mezinárodním obyčejovým právem

Helsinská deklarace o rovnosti a službách pro lidi s MP

1996

prosazuje zejména:

přístup ke službám, které musí vycházet z potřeb lidí s MP, v místě bydliště

život v co nejméně omezujícím prostředí a právo na soukromí

alternativní služby komunitního typu

Deklarace o prevenci postižení

1981

Legislativa v České republice

Listina základních práv a svobod

vychází z nedotknutelnosti a univerzálního charakteru přirozených lidských práv

listina neobsahuje výslovné ustanovení o zákazu diskriminace z důvodu zdravotního postižení

o osobách ZP hovoří přímo pouze čl. 29: „právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky“ a „právo na zvláštní ochranu v pracovněprávních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání“

V ČR byl ustaven Vládní výbor pro zdravotně postižené občany usnesením vlády ČR č. 151 už v roce 1991. Jeho předsedou je premiér vlády ČR, prvním místopředsedou ministr práce a sociálních věcí; druhým místopředsedou ministr zdravotnictví a třetím místopředsedou předseda Sboru zástupců organizací zdravotně postižených.

Vládní výbor vypracoval:

Národní plán pomoci zdravotně postiženým občanům

červen 1993

Národní plán opatření pro snížení negativních důsledků zdravotního postižení

1993 a jeho aktualizace usnesením vlády ČR č. 493

vychází ze zkušeností získaných při plnění předchozího programu a klade větší důraz na adresnost poskytovaných finančních prostředků

více podporuje vlastní iniciativu a aktivitu ZP a zainteresovat na odstraňování architektonických, orientačních, komunikačních a psychologických bariér kromě státu také obce a jednotlivé právnické či fyzické osoby

některá z navrhovaných opatření však nebyla dosud realizována, mimo jiné i příprava zákona o těžce zdravotně postižených

Národní plán vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením

1997

Výchova a vzdělávání

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol a vyšších odborných škol v platném znění

dává přednost integrovanému vzdělávání, teze: Vzdělávejme zdravotně postižené děti v běžných školách, pokud je to možné, ve speciálních pouze pokud je to nutné.

Vyhláška MŠMT č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách

Rodina a sociální zabezpečení

Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře v platném znění

při stanovení výše sociálního příplatku je použit nejvyšší koeficient, jde-li o dítě dlouhodobě těžce ZP, dlouhodobě ZP a dlouhodobě nemocné

rodičovský příspěvek při péči o dlouhodobě ZP dítě až do sedmi let věku dítěte

Zákon č. 100/1998 Sb. o sociálním zabezpečení v platném znění

příslušné státní orgány poskytují občanům těžce ZP služby, věcné dávky, peněžité dávky a bezúročné půjčky k překonání obtíží vyplývajících z jejich postižení; zajišťuje se jim zejména společné stravování a rekreace, poskytuje pečovatelská služba a pomůcky potřebné k odstranění, zmírnění nebo překonání následků jejich postižení nebo peněžitý příspěvek na zakoupení těchto pomůcek

občanům s těžkým tělesným, smyslovým nebo mentálním postižením, které podstatně omezuje jejich pohybovou nebo orientační schopnost, se poskytují podle druhu a stupně postižení mimořádné výhody, zejména v dopravě nebo při potřebě průvodce

Zaměstnanost

Zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění

právo na zaměstnání je zaručeno všem občanům, mimo jiné bez ohledu na zdravotní stav

§ 22: občané se ZPS s těžším ZP se umísťují zejména do výrobních družstev invalidů, do hospodářských zařízení svazů ZP a do chráněných dílen a pracovišť

ukládá zaměstnavatelům povinnost vytvářet a vyhražovat pracovní místa vhodná pro občany se ZPS a předkládat jejich seznam spolu s popisem činnosti a pracovních podmínek úřadu práce

§ 24: zaměstnavatel je povinen zaměstnat občany se ZPS ve výši povinného podílu občanů se ZPS na celkovém počtu svých zaměstnanců stanoveného nařízením vlády. Tento povinný podíl nesmí být vyšší než 8% zaměstnanců.

výpověď může dát zaměstnavatel zaměstnanci se ZPS jen s předchozím souhlasem ÚP, jinak je neplatná

Vyhláška MPSV č. 115/1992 Sb., o provádění pracovní rehabilitace občanů se ZPS

nárok na pracovní uplatnění přiměřené pracovních schopnostem

pracovní rehabilitace zahrnuje poradenskou službu při volbě povolání nebo jiného pracovního uplatnění, přípravu pro pracovní uplatnění, umísťování do zaměstnání a vytváření vhodných podmínek pro jeho výkon

(B.Grimová, Dobromysl)

Vernisáž v Modrém klíči – setkání klientů a rodinných příslušníků

Příloha č. 2

Ukázka chráněného bydlení

Chráněné bydlení – Modrý klíč – pokoj klienta

Chráněné bydlení – obývací část bytu s kuchyní

Příloha č. 3

Ukázka rozhovorů s klienty

Rozhovor s Jakubem

Rozhovor probíhá mezi mnou – **J**, klientem – **K** a vychovatelem – **V**.

1. **J** Jaké jste měl dětství?

K Já jsem byl pořád s maminkou. Hrála si se mnou. Nejradši jsem si kreslil.

V Jakub vyrůstal jen s maminkou, která se o něj starala, později už nezvládala se mu věnovat, tak využila nabídky Modrého klíče, aby zde Jakub pracoval.

2. **J** Kde teď bydlíte?

K Já bydlím v Modřanech jako ty. S maminkou. Mám ji moc rád.

V Jakub bydlí v bytě jen s maminkou, na kterou je silně fixován.

3. **J** Máte nějakou kamarádku?

K Mám, Alenku. Půjdu s ní tancovat a po obědě jí napíšu psaníčko.

V Jakub má kamarádku, které každý den píše mail.

4. **J** Líbí se Vám tady?

K Jo, moc. Rád sem chodím. Líbí se mi tady, koukám se na ulici.

V Jakub sem rád chodí, má své místo, často pozoruje dění na ulici, má přehled.

5. **J** Co nejraději děláte?

K Já rád kreslím a dělám taky náramky, jeden jsem udělal pro maminku.

V Jakub je velmi dobrý výtvarník, je šikovný na drátkování, je samostatný.

6. **J** Co byste chtěl umět?

K Já bych chtěl namalovat velký obraz pro maminku do obýváku

V Jakub nejraději maluje a je nejšťastnější při výtvarných činnostech, nic dalšího ho nezajímá.

7. **J** Myslíte si, že jste okno v rámci projektu Okna historie dokořán namaloval hezky?

K Já nevím. Líbí se vám? Udělal jsem to hezky?

V Jakub má problémy se sebedůvěrou. Ptá se, jestli neudělal něco špatně. Chce být pochválen.

8. J Myslíte si, že se projekt bude líbit i ostatním?

K Já nevím. Asi jo. Všichni rádi chodí na výstavy, tak jo.

V Klienti jsou zvyklí se zúčastňovat vernisáží, vřele oceňují výtvarná díla svých kamarádů. Je to pro ně zajímavé.

Klíčová slova klienta Jakuba

1. jsem byl pořád s maminkou
2. já bydlím s maminkou
- 3.1 mám
- 3.2 půjdu s ní tancovat
4. rád sem chodím
- 4.1 líbí se mi tady
- 5.1 rád kreslím
- 5.2 dělám náramky
6. chtěl bych namalovat velký obraz
7. nevím
- 8.1 nevím
- 8.2 asi jo
- 8.3 všichni rádi chodí na výstavy

Jakub odpovídal na mé otázky okamžitě, bez nějakého přemýšlení nad odpovědí. Soustředil se plně ale i na malování. Jakubovi později při malbě pomohl David. Vybarvil nápis. Jakub se věnoval detailům rotundy, pozadí a pečlivému dobarvování okna a sloupu. Pořád se mne ptal, jestli to maluje dobře a jestli to má hezké. Neustále jsem ho chválila. Byl spokojený.

Rozhovor s Davidem

Rozhovor probíhá mezi mnou – **J**, klientem – **K** a vychovatelem – **V**.

1. **J** Jaké jste měl dětství?

K Já jsem byl pořád doma. Rád jsem si hrál s auty a taky jsem je rozebíral.

V David vyrůstal v úplné rodině. Bohužel otec, kterého má David velmi rád, ztratil o něj zájem, jelikož syn není podle jeho představ.

2. **J** Kde teď bydlíte?

K Já bydlím v Praze 4, Nuslích, u našich.

V Jakub bydlí v bytě s rodiči.

3. **J** Máte nějakou kamarádku?

K Mám, hodně holek. Ale jsou to jen kamarádky.

V David je v kolektivu oblíben pro svoji dobráckou a veselou povahu.

4. **J** Líbí se Vám tady?

K Jo. Rád sem chodím. Teď jsem tady i v sobotu, abych trochu pomohl a dělal tenhle projekt, nemám co dělat. Slíbil jsem, že přijedu.

V David rád pomáhá, chodí do práce rád, líbí se mu tady i proto, že rád pomáhá druhým.

5. **J** Co nejraději děláte?

K Já rád pomáhám, ale naštve mne, když mi někdo za to vynadá.

V David je opravdu velkým pomocníkem, mnohdy ho ale mrzí, když ho někdo ale odbude, že nechce něco pomoci nebo poradit, to se zatvrdí.

6. **J** Co byste chtěl umět?

K Já bych chtěl umět postavit nějaký pěkný model auta

V Je technický typ, mnohdy zastane složitější řemeslné práce, které vyžadují větší trpělivost.

7. **J** Myslíte si, že jste okno v rámci projektu Okna historie dokořán namaloval hezky?

K Já myslím, že ano.

V David musí mít stanovená pravidla, musí si vyjasnit, co přesně má dělat, je samostatný.

8. **J** Myslíte si, že se projekt bude líbit i ostatním?

K Já si myslím, že jo. Jsem zvědavý, co tomu řeknou ostatní.

V Záleží mu na tom, co řeknou ostatní a jak zhodnotí jeho práci. Je rád nejlepší.

Klíčová slova klienta Davida

1.1 byl jsem pořád doma

1.2 hrál jsem si s auty

1.3 rozebíral jsem je

2. bydlím u našich

3. mám hodně holek

4.1 rád sem chodím

4.2 nemám co dělat

4.3 slíbil jsem

5. rád pomáhám

6. postavit model auta

7. myslím, že ano

8. jsem zvědavý, co řeknou

Rozhovor s Jaromírem

Rozhovor probíhá mezi mnou – **J**, klientem – **K** a vychovatelem – **V**.

1. **J** Jaké jste měl dětství?

K Bydlel jsem doma s rodiči a bratrem.

V Jaromír vyrůstal v úplné rodině. Bohužel rodiče zemřeli. Bratr má rodinu a tak Jaromíra přes týden umístil do Modrého klíče.

2. **J** Kde teď bydlíte?

- K** Já bydlím tady a na víkend pojedu k bratrovi. Pomohu mu na zahradě.
V Jakub bydlí v chráněném bytě.
- 3. J** Máte nějakou kamarádku?
K Mám, Marušku.
V Jaromír moc nechce komunikovat o známosti. Je to klientka Modrého klíče.
- 4. J** Líbí se Vám tady?
K Ano. Rád tady pracuju.
V Jaromír rád pracuje na dílně, líbí se mu tady.
- 5. J** Co nejraději děláte?
K Já rád vyrábím z drátků náramky.
V Ráno si sedne na své místo, nekomunikuje s ostatními, pracuje. Je ve svém světě.
- 6. J** Co byste chtěl umět?
K Já bych chtěl umět všechno líp.
V Jaromír má nízké sebevědomí a proto ho musíme neustále motivovat a chválit.
- 7. J** Myslíte si, že jste okno v rámci projektu Okna historie dokořán namaloval hezky?
K Já myslím, opravdu je to dobrý?
V Pochvala, to je ta největší odměna pro něj.
- 8. J** Myslíte si, že se projekt bude líbit i ostatním?
K Já si myslím, že ano a je to v pořádku?
V Záleží mu na tom, co řekneme my a ostatní klienti.

Klíčová slova klienta Jaromíra

1. bydlel jsem doma
- 2.1 bydlím tady
- 2.2 pojedu k bratrovi
3. mám
4. rád tady pracuju

5. rád vyrábím z drátků
6. chtěl bych umět všechno líp
7. já myslím..
8. já si myslím

Klient při výtvarné činnosti

Příloha č. 4

Realizace projektu - Okna historie dokořán

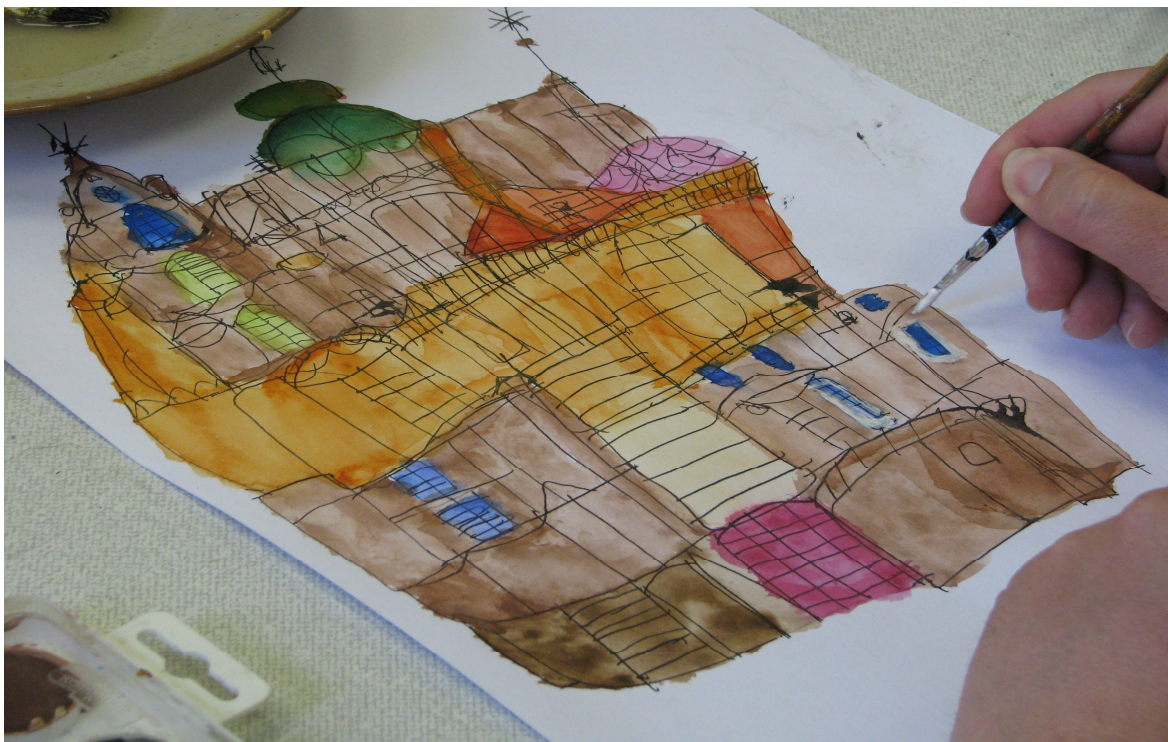
Románský sloh

Gotika

Klienti při realizaci projektu Okna historie dokořán

Renesance

Baroko

První staroslověnská legenda o sv. Václavu

Překlad ze staroslověnštiny

Hle, nyní se naplnilo prorocké slovo, které řekl sám náš Pán Ježíš Kristus: Příhoda se zajisté v posledních dnech, a ty, jak se domníváme, jsou právě nyní, povstane bratr proti bratru svému a syn proti otci svému, a člověku budou jeho domácí nepřáteli. Neboť lidé budou k sobě nemilosrdní, ale Bůh odplatí jim podle skutků jejich.

Byl jeden kníže v Čechách jménem Vratislav a jeho žena se zvala Drahomíra. I narodil se jim prvorozený syn a na křtu dali mu jméno Václav. Když povyrosl a bylo třeba mu udělit postřižiny, otec jeho Vratislav pozval k nim jednoho biskupa s jeho notářem i s jeho duchovenstvem. V chrámě svaté Marie byla proň odzpívána mše, a potom biskup vzal hocha a postavil jej na rohu stupně před oltářem a požehnal jej slovy: "Pane Ježíši Kriste, požehnej tohoto hochu, jakos požehnal všechny své spravedlivé." A tak s požehnáním byl postřižen. Proto se domníváme, že hoch požehnáním tohoto biskupa a jeho zbožnými modlitbami počal růst chráněn milostí boží. Jeho bába Ludmila dala jej vyučit v knihách slovanských pod vedením kněze, a on si dobře osvojil jejich smysl. Vratislav pak jej poslal do Budče, tam se hoch počal učit knihám latinským a osvojil si je dobře.

Když otec jeho Vratislav zemřel, dosadili Češi na dědičný trůn jeho syna, knížete Václava. Jeho bratr Boleslav vyrůstal pod ním, neboť oba byli ještě malí. Ale matka jejich Drahomíra zajistila zemi a spravovala lid, dokud Václav nedospěl, a když dospěl, sám se jal spravovat svůj lid. Měl čtyři sestry, ty provdali a vybavili do různých knížectví. Milostí boží vskutku kníže Václav nejen se dobře naučil knihám, ale i ve víře byl dokonalý. Všem nuzným prokazoval dobrodiní, nahé odíval, lačné krmil, pocestné přijímal podle slov evangelia, vdovám nedával ukřivdit, všechny lidi chudé i bohaté miloval, přísluhoval služebníkům božím, kostely zlatem zdobil. Ježto věřil celým srdcem v Boha, konal za svého života všechny dobré skutky, jaké jen mohl.

I zpychli mužové čeští, vždyť kníže jejich byl ještě mlád, a ďábel vnukl jim do srdce dřív, jako do srdce Jidášovi, zrádci Páně, aby povstali proti svému pánu Václavovi jako Židé proti Kristu. Neboť je psáno, že každý, kdo povstává proti svému pánu, podoben

je Jidáši. Ti tedy namluvili Boleslavovi: Bratr Václav tě chce zabít a dohodl se o tom se svou matkou a se svými muži. Ti zlí psi i Václava předtím navedli, aby vyhnal svou matku bez viny. Ale Václav byl si vědom, co je to bázeň boží, a ulekl se slova, jež dí: Cti otce svého i matku svou a milovat budeš bližního svého jako sebe samého. Aby splnil všelikou spravedlnost boží, přivedl svou matku nazpět a velmi se kál a s pláčem pravil: "Pane Bože, nepokládej mi to za hřích." A připomínal si též slovo proroka Davida, jenž řekl: Hříchů mé mladosti a mých nevědomostí nevzpomínej, Pane. Kál se tedy a ctil svou matku, ona pak se radovala z jeho víry a z dobroty, kterou konal. Neboť nejenže chudým a ubohým a pocestným a mnohým jiným prokazoval dobrodiní, jakož jsme shora řekli, nýbrž vykupoval i ty, kteří byli prodáni do otroctví. Na všech hradech vystavěl kostely velmi krásně a v nich se postaral velkolepě o služebníky boží z mnohých národů, kteří tam konali bohoslužby dnem i nocí podle ustanovení božího a jeho služebníka Václava. A jak mu Bůh vložil do srdce, vystavěl kostel svatého Víta.

Boleslavovi však, bratru jeho, který byl proti němu naveden, zasel ďábel zlobu do srdce, aby jej zabil, a tak nebyla spasena jeho duše na věky. Když se přiblížil den svatého Jimrama, jemuž byl svatý Václav zbožně oddán a veselival se v ten den, ti zlí psi pozvali Boleslava a konali s ním ďábelskou poradu o jeho bratru Václavovi, jako kdysi Židé o našem Pánu Ježíši Kristu. Kdykoli se někde slavilo posvěcení chrámu, jezdíval Václav do všech chrámů. I vešel do hradu Boleslavova v neděli na svátek Kosmy a Damiana. Když vyslech mši, chystal se vrátit domů do Prahy. Ale Boleslav jej zadržel s podlým úmyslem a řekl mu: "Proč odcházíš, bratře? Vždyť máme i zdravý nápoj." On tedy neodřekl bratru, ale vsedl na kůň a zahájil hru se svou družinou na hradě Boleslavově. A tu se domnívám, že mu pověděli: "Bratr Boleslav tě chce zabít." Ale on tomu neuvěřil a poručil to Bohu. Když nastala noc, shromáždili se ti zlí psi na dvorci jednoho z vrahů Hněvsy, zavolali Boleslava a s ním se usnesli na onom ďábelském záměru proti jeho bratru. Neboť jako se kdysi Židé shromáždili a kuli pikle proti Kristu, tak se tito zlí psi sešli a radili, jak by svého pána knížete Václava zavraždili. I řekli: "Až půjde na jitřní, tehdy si naň počíháme."

Časně zrána zvonili na jitřní. Jakmile Václav uslyšel zvon, řekl: "Díky tobě, Pane, že ses mi dal dočkat tohoto jitra." I vstal a šel na jitřní. Hned v bráně jej dostihl Boleslav. Václav se naň ohlédl a řekl: "Bratře, včeras nám dobře posloužil." K uchu Boleslava se naklonil ďábel a zkazil jeho srdce, že mu odpověděl: "Nyní ti chci lépe posloužit." Po těch

slovech udeřil jej mečem po hlavě. Václav se obrátil k němu a řekl: "Co ti to popadlo, bratře?" A po těch slovech jej uchopil a srazil na zem. Tu přispěchal jakýsi Tuža a řal Václava do ruky. Ten poraněn na ruce pustil bratra a běžel do chrámu. Tu dva ďábli řečení Tira a Česta ubili jej v bráně chrámové. Hněvsa pak přiskočil a probodl mu bok mečem. Václav ihned vypustil svou duši se slovy: "V ruce tvé, Pane, poroučím ducha svého." V tom hradě zabili i jakéhosi Mstinu, urozeného muže Václavova, ostatní pak hnali do Prahy, některé povraždili a jiní se rozprchli po zemi. I nemluvnátka kvůli němu povraždili. Mnohé ženy provdali za jiné muže, služebníky boží vyhnali a kdejakou ďábelskost napáchali. Tira pak řekl Boleslavovi: "Pojďme a zabijeme též i vaši matku, tak najednou oželiš bratra i matku." Boleslav však řekl: "Nemá, kam by se poděla, dokud nebudeme hotovi s jinými." A odešli a nechali Václava rozsekaného a neuklizeného.

Tu jeden kněz Krastěj vzal a položil jej před chrámem a přikryl jej plachtou. Jakmile uslyšela matka, že její syn byl zavražděn, přišla a hledala jej. A když ho spatřila, s pláčem padla na jeho srdce a posbírala všechny údy jeho těla, neodvážila se však je odnést k sobě domů, ale umyla je a oblékla v příbytku knězově, a pak je zanesla a položila do chrámu. A poněvadž se bála, že bude zavražděna, utekla do Charvat, takže Boleslav ji tu už nezastihl. I povolal jednoho kněze jménem Pavla, aby vykonal modlitbu nad tělem Václavovým.

Pohřbili potom úctyhodné tělo Václava, dobrého a spravedlivého ctitele božího a milovníka Kristova, duše pak jeho odešla k Bohu, jemuž sloužil s nábožností a bázni. Krev jeho však po tři dny nechtěla vsáknout do země. Až třetí den, jak všichni viděli, krev jeho se ztratila a vzešla v chrámě nad ním, takže se všichni divili. Doufáme však v Boha, že se na přímluvy zbožného a dobrého muže Václava ukáže ještě větší zázrak. Neboť jeho utrpení se vpravdě vyrovnalo utrpení Kristovu a svatých mučedníků. Vždyť i o něm konali poradu jako Židé o Kristu, rozsekali ho stejně jako Petra a nemluvnátka kvůli němu povraždili jako i kvůli Kristu. Byl pak zabit kníže Václav 28. dne měsíce září. Bůh udělil pokoj jeho duši na místě věčného odpčinutí se všemi spravedlivými, i s těmi, kteří kvůli němu byli pobiti, ač byli nevinni.

Bůh však nezanechal své vyvolené na posměch nevěřících, ale shlédl na ně svým milosrdenstvím a obrátil jejich kamenná srdce na pokání a doznání hříchů. Tak i Boleslav se rozpomenul, jak veliký hřích spáchal, modlil se k Bohu a všem jeho svatým a přenesl

tělo svého bratra, spravedlivého mučedníka Václava, do Prahy a řekl: "Zhřešil jsem a svého hříchu jsem si povědom." Uložili jej v kostele svatého Víta po pravé straně oltáře dvanácti apoštolů, kde sám řekl při stavbě chrámu. Bylo pak přeneseno tělo knížete Václava, milovníka Kristova, 4. den měsíce března. Ať Bůh umístí jeho duši v lůně Abrahamově, Izákově a Jakubově, kde odpočívají všichni spravedliví a čekají na vzkříšení svých těl v Kristu Ježíši, Pánu našem, jemuž sláva na věky.

Výtvarné ztvárnění legendy o sv. Václavovi

Proroctví slepého mládence - A. Jirásek – Staré pověsti české

Když císař Karel IV., český král, vrací se léta Páně 1362 z Německa přes Norimberk do své vlasti, přišel na pomezí v šumavských lesích, uslyšel, že ve vesnici Koutu nedaleko Domažlic žije mládenec od narození slepý, zbožný a ducha prorockého, po všem okolí ode všech velice vážený.

I zajel si Karel IV. do té vsi, a když přijel k chaloupce slepého mládence, sestoupil s koně a vešel do jizby, kdež zastal slepého mládence, an sedí za stolem.

„Pozdraven buď ctný mládenče!“ oslovil ho panovník.

Mládenec mu poděkoval a řekl:

„Zdráv buď, císaři, muži svatý a králi náš!“

„Proč mne nazýváš svatým, mne člověka hříšného?“ děl císař. „A kterak víš, že jsem císař? Jsi nevidomý, a nemohls mítí žádné povědomosti o tom, že tě navštívím.“

„Vpravdě jsi muž boží,“ odvětil slepý, „neboť to dokazuješ svými skutky. Také to dosvědčí chudý lid, jehož se ujímáš, svědčí o tom velebné chrámy, jež jsi vystavěl a stavíš. A všecku zemi zvelebujes jako dobrotivý otec svého českého národa. Ty o něj, též o jeho jazyk pečujes, kdežto prve nežli mine tři sta let, bude český jazyk ponížen a potupen.“

Tak řekl a pozval císaře, aby se k němu za stůl posadil. Karel IV. tak učinil a rozmlouval se slepým mláďencem o různých věcech, až pak řekl:

„Milý mládenče, soudím, že proto Bůh zbavil tvé oči světla, abys viděl do tmavé budoucnosti. Pročež pověz, cos dříve napověděl: jak bude s mou milou vlastí, jak dlouho ještě potrvá toto mé království v slávě?“

Mládenec ani slova nepromluvil, ale vzav křídou, napsal tyto litery na stůl, jednu od druhé podále, a to:

K. V. Z. A. L. J. V. L. F. M. R.

A když napsal, řekl:

„Co liter, tolik králů. Toť jsou jména tvých následovníků. Po tvé smrti, za panování tvého syna, počne se domácí vojna a bude velké krveprolití. Ale vojenská sláva i kořist všechna v zemi zůstanou a země česká zkázy nevezme, nýbrž obhájí se slavně proti mnohým nepřátelům.“

Ale pak během času upadnou Čechové v nekázeň a v nesvornost a nastane veliká zkáza mravů. Cizozemci, Němci, Vlaši a Francouzové, budou jim milejší a Češi budou choditi v krojích divně a pyšně vymyšlených. Konšelé budou brát úplatky, spravedlivost pohyne, neboť soudcové jenom dle stavu, bohatství a vážnosti budou souditi.

Hlas chudého zanikne neslyšán a všecken řád přestane. I rozhněvá se Bůh. Lidé budou sice polí přidělovat, ale chleba přece nebude přibývati, neboť nebude božího požehnání české zemi. Tenkrát nastanou daně, platy i roboty neslýchané, válka válku bude stíhat a muži ženám, otcové dětem budou násilně bráni na vojnu. Tehda budou světské i duchovní vrchnosti českého jazyka nenáviděti, Němci opanují Prahu, a přemnozí Čechové se tak velice zapomenou a prohřeší, že budou svůj mateřský jazyk zapírat a za něj se styděti.

Tehda na jednom vrchu v kouřimském kraji stromoví od vrchu schnouti bude a veliký hlad nastane. Pak se vzbouří na Čechy tolik nepřátel, že jako liják, jako hejna kobylek na ně se posypou. Jen mezi Úpou a Orlicí neublíží se ani slepici. Kdo ty všechny hrůzy přečká, užije pak blažených časů.“ —

Mládenec se odmlčel a Karel IV. promluvil:

„Milý mládenče! Smutné je, cos zjevil. Ale ještě mi vylož, co chceš těmito literami říci?“

„Slavný králi! Tyto litery znamenají:

K. To jsi ty sám.

V. Václav, tvůj syn.

Z. Zikmund, druhý tvůj syn.

A. Albrecht, Rakušan, jeho zeť.

L. Ladislav, Albrechtův syn.

J. Jiří král, Čech.

V. Vladislav, Polák.

L. Ludvík, Uher.

F. Ferdinand, Španěl.

M. Maxmilián, Čech.

R. Rudolf, Maxmiliánův syn.

„A potom?“ ptal se Karel IV., když slepý mládenec přestal.

„Bouře a knížectví vrtkavé! Nejhuře však bude, až rod královský po meči vyhasne a nastoupí královna. Proti ní se spikne množství nepřátel a tu se již bude české království k pádu schylovati. Panstvo bude zlé, nastane přehrozný sužování obecného lidu, jakého nebylo od počátku světa. A tenkrát ztrestá Bůh českou zemi.“

Karel IV. se zarmoutil a povzdechl.

„Ó kéž by bylo možná,“ pravil, „všecko to neštěstí odvrátit! Všechno, i život bych pro své království obětoval. Nedejž, Bože, abych já, člověk hříšný, byl snad příčina všeho toho zlého!“

„Pravil jsem,“ děl mládenec, „že jsi muž boží. Kaješ se a postíš na svém hradě Karlštejně a modlíš se za svůj národ. Svatý budeš, a zlaté lože tvé, na němž tam odpočíváš, bude posvěceno, nebo kdo nehodný, žádného, ani syna tvého nesnese.“

A tu vzav opět křidu, napsal slepý mládenec ještě tyto litery:

P. P. V. F.

a řekl:

„*P.* Půlnoční národ na Čechy se přiřzene a zemi hrozně poplení a zdrancuje.“

P. To značí národ dolejší, polední. Turky a jiné nevěřící, s nimiž římský císař bude míti mnohé a kruté války. V těch válkách mu budou Čechové pomáhati, mnoho krve v nich vycedí a mnoho peněz na ně vydají.

V. Znamená národ od východu, národ přemocný, jenž bude se svými sousedy bojovat, ale českému království žádné škody neučiní.

F. Tato poslední litera označuje přehrozný počet zbrojného lidu, jenž se do Čech jako povodeň přivalí, Francouzů, Němců a jiných na západě. Tenkrát nastane ten největší a poslední boj. Tu se lidé ve své úzkosti k Bohu obrátí a úpěnlivě o pomoc volati budou.

I smiluje se Hospodin nad českým královstvím a pošle mu pomoc. Z hory Blaníka vyrazí rytířské vojsko proti všem nepřátelům české země a sv. Václav na bílém koni povede blanické rytíře do přehrozné bitvy, jež bude trvati za kolik dní. V té bitvě budou cizozemci a nepřátelé potřeni a zhubeni; kteří zůstanou, ti budou ze země vyhnáni. Nejedni se ještě ve skrýši schová, ale všechny ty vypudí sv. Prokop svou berlou; české království bude prosto všech nepřátel, bude osvobozeno a zůstane svobodno.

Pak nastane svatý a stálý pokoj; všichni Čechové budou sjednoceni, vzkvete mezi nimi snášenlivost a jazyk jejich, jenž byl zemdlen a ponížen, bude povznesen, a již nikdo ho nebude zapírat. Budouť všichni hrdí na původ svůj, na předky, i že se tak obhájili, a

nebude jim teskno a obtížno v práci a oběti pro vlast, neboť míň mluvit, ale víc jednati budou, to z lásky upřímné, pro kterou ty, ó náš králi, vlast zvelebuješ!“

Karel IV. si oddechl a řekl:

„Dejž to milý Bůh, aby alespoň tenkrát byla země česká šťastná.“

A vstav, vzal slepého mládence za ruku a řekl jemu:

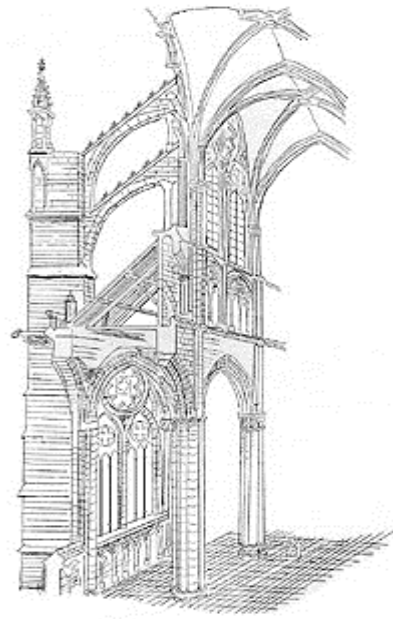
„Pojď se mnou do Prahy, na můj hrad. Tam budeš dobře opatřen.“

Mládenec tomu docela přivoliil a jel s králem Karlem do Prahy, kdež při jeho dvoře zůstal až do smrti. — —

Pověst o něm vypravuje, že srovnal kosti v klášteře sedleckém, a také, že byl původcem pražského orloje.

Výtvarné ztvárnění pověsti

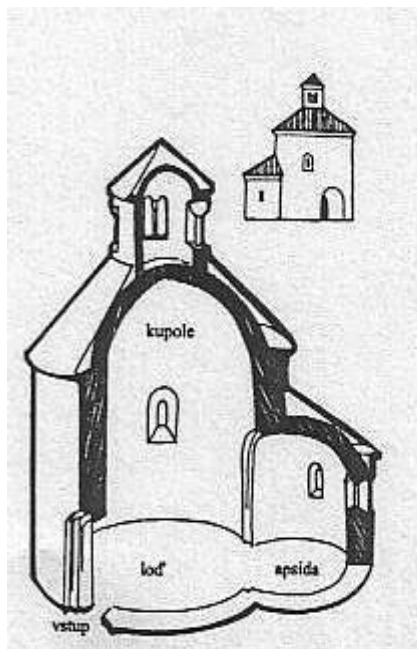
OKNA

**HISTORIE
DOKOŘÁN**

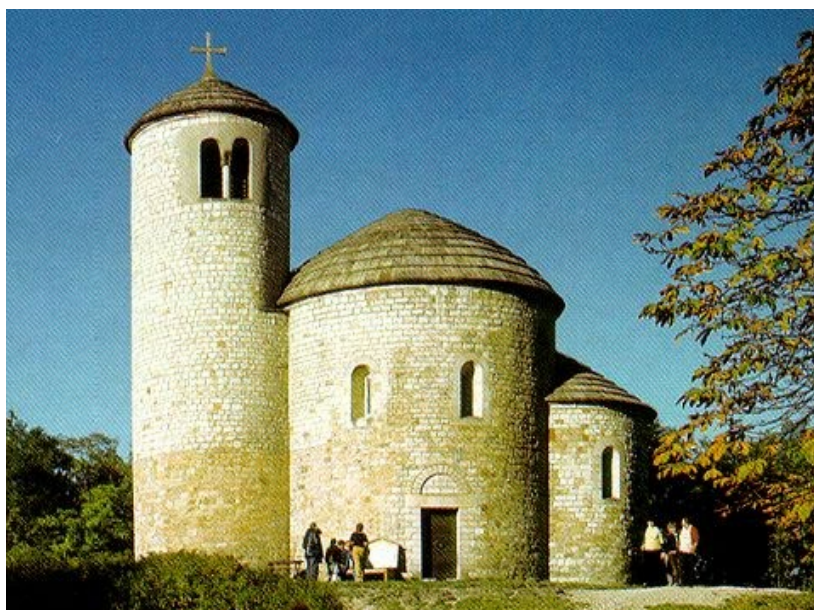

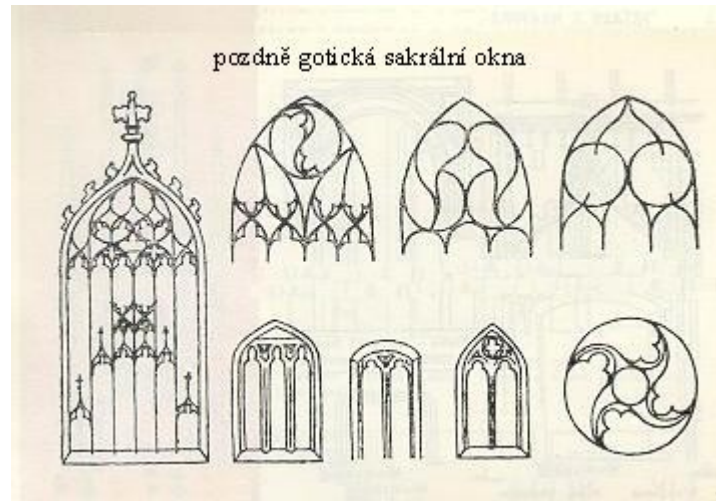
ROMÁNSKÝ SLOH

Rotunda byla válcová stavba s kruhovým půdorysem, kupolí a půlkruhovým přístavkem

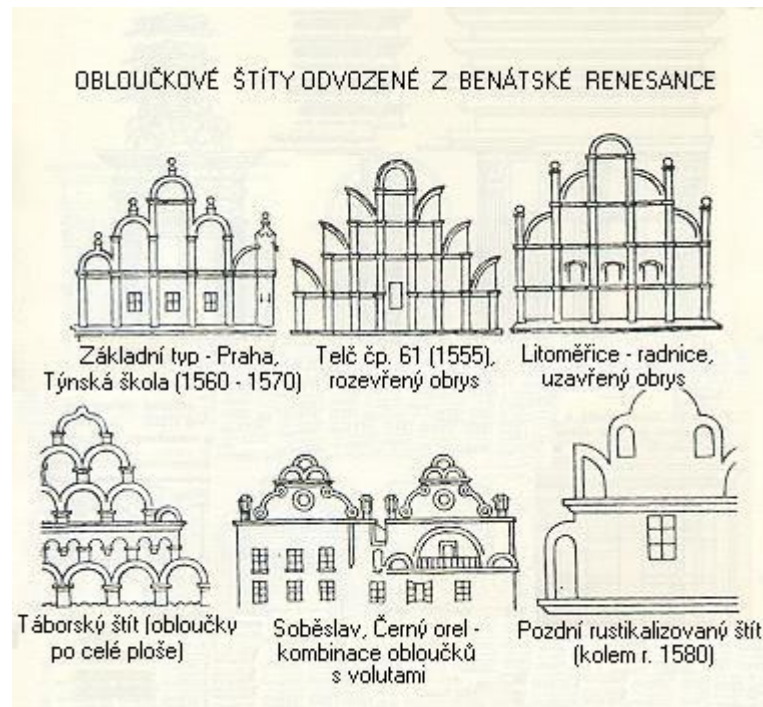

GOTIKA

RENESSANCE

BAROKO

